

Collectanea medica

<https://hdl.handle.net/1874/349117>

Medic: **F** **HF.** ♦

1.
5.
10.

Reliqua quae in hoc tomo desiderantur proxime sequentia
J. Valart's, tunc finem M.^o Henri Sabet.
vel si magis univessa Bogard Delphtensis l.c.
vel Guizinnis a Wedo M. D. qui et ejusdem Henrici
Florentij dictata de Febribus sibi Sabet.

J. Mercurius de morbis Capitis omnium
optimus scripsit.

Aevum recens.
Scripta varii arg.
N° 401

Var 401 = 8

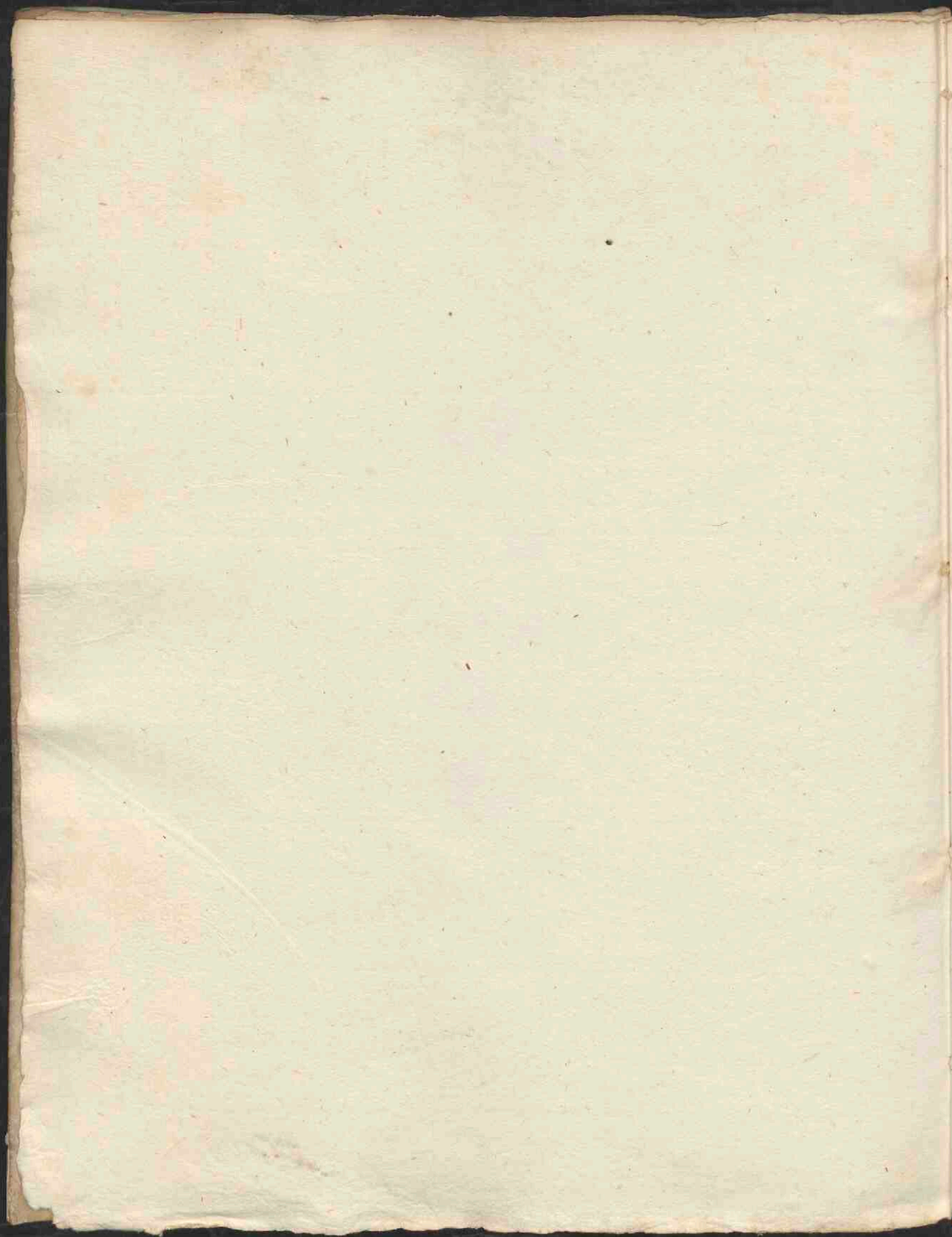
Lib. VII. pl. 2

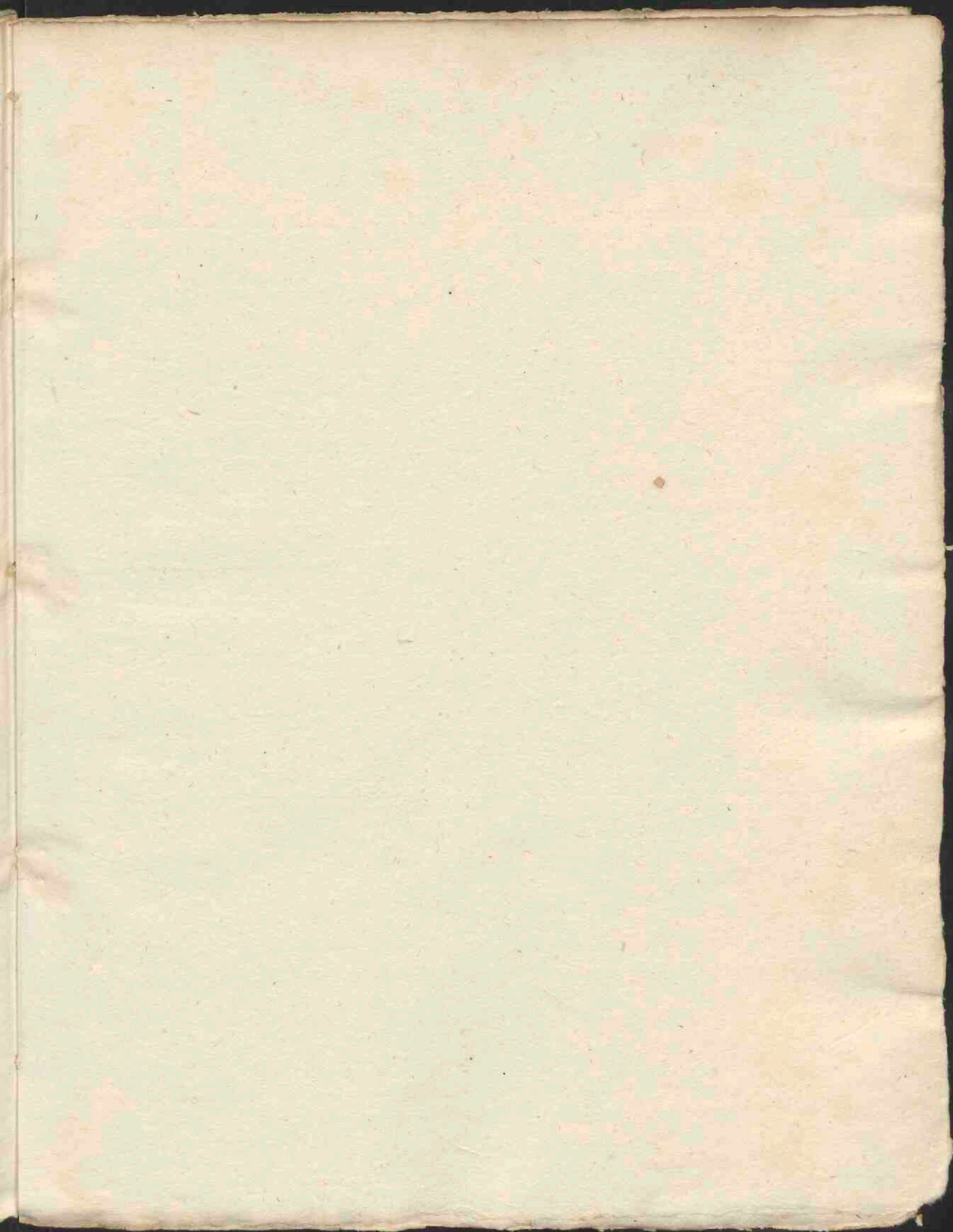
N° 29.

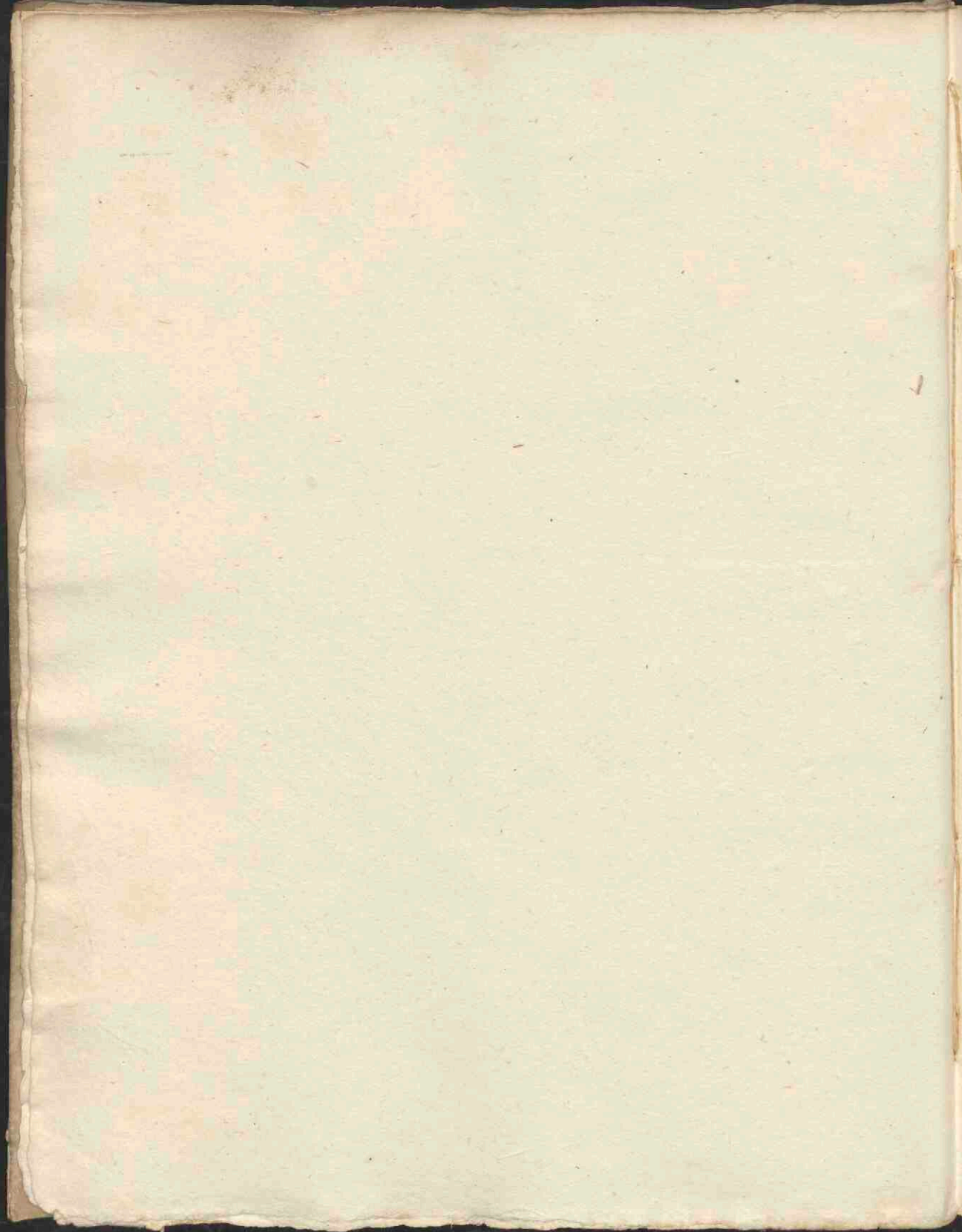
Hs.
7 E 29

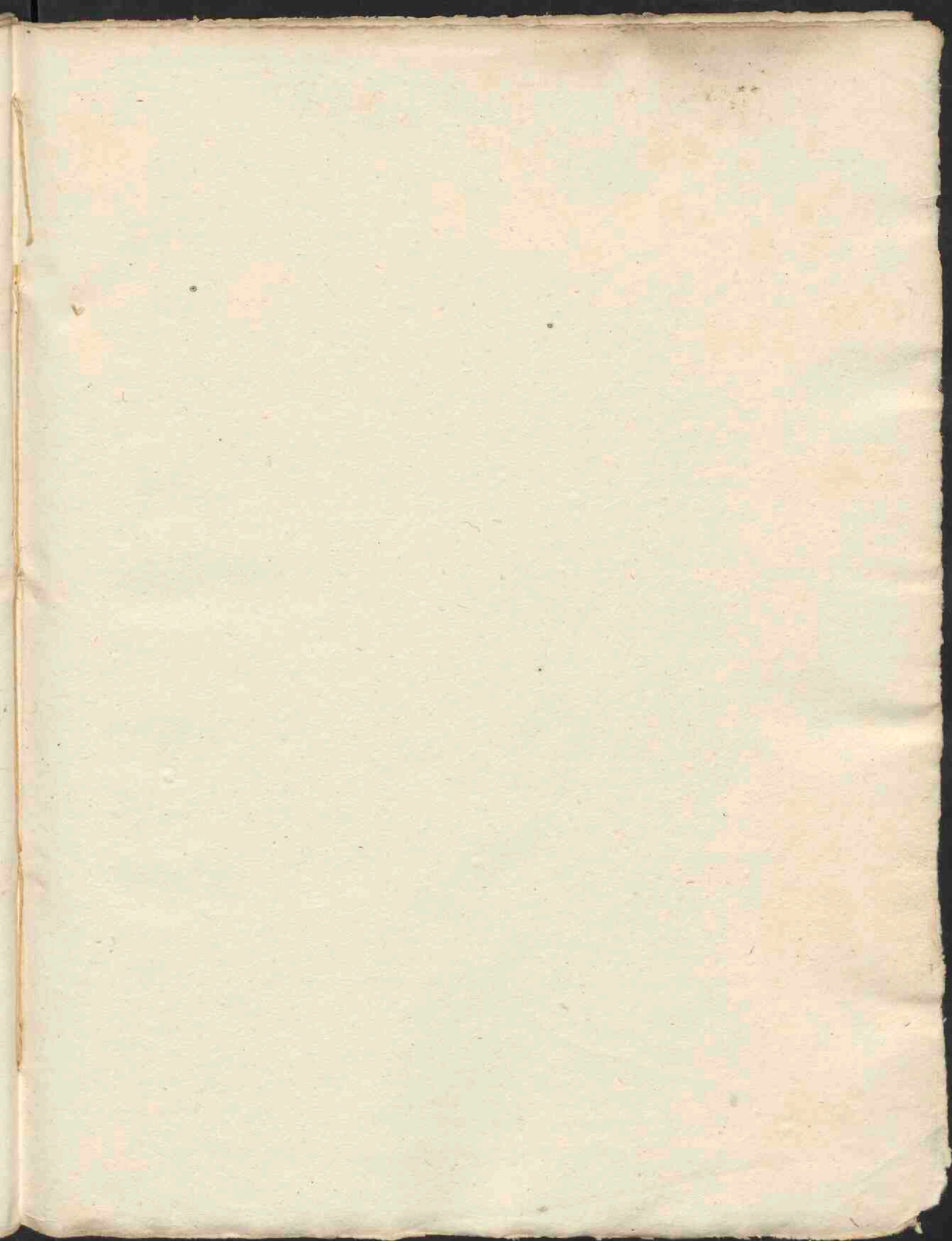
Cor. Boat ~~Lib.~~ber. Cal: Jan: st. v.

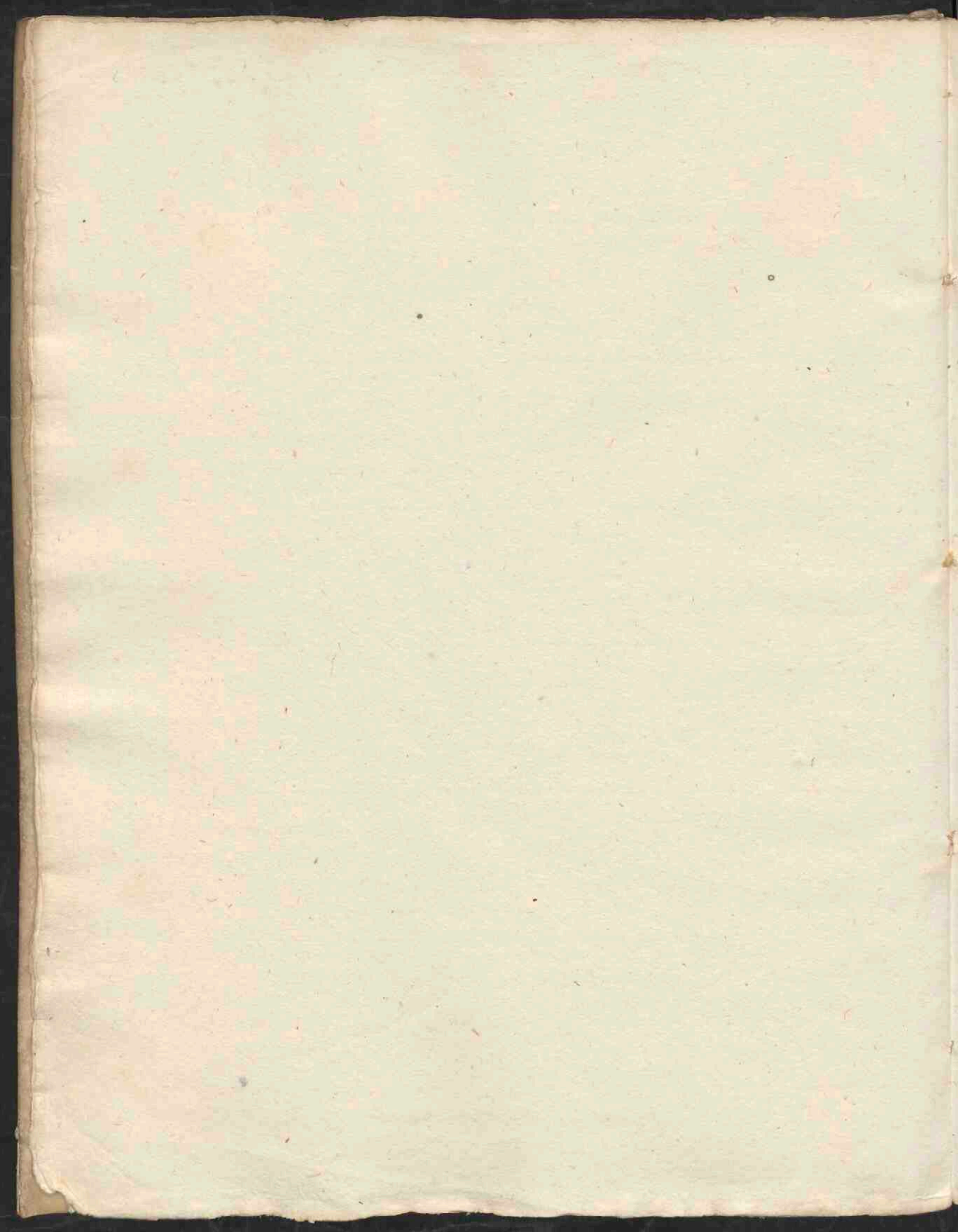
cl. la. c. xxvii.

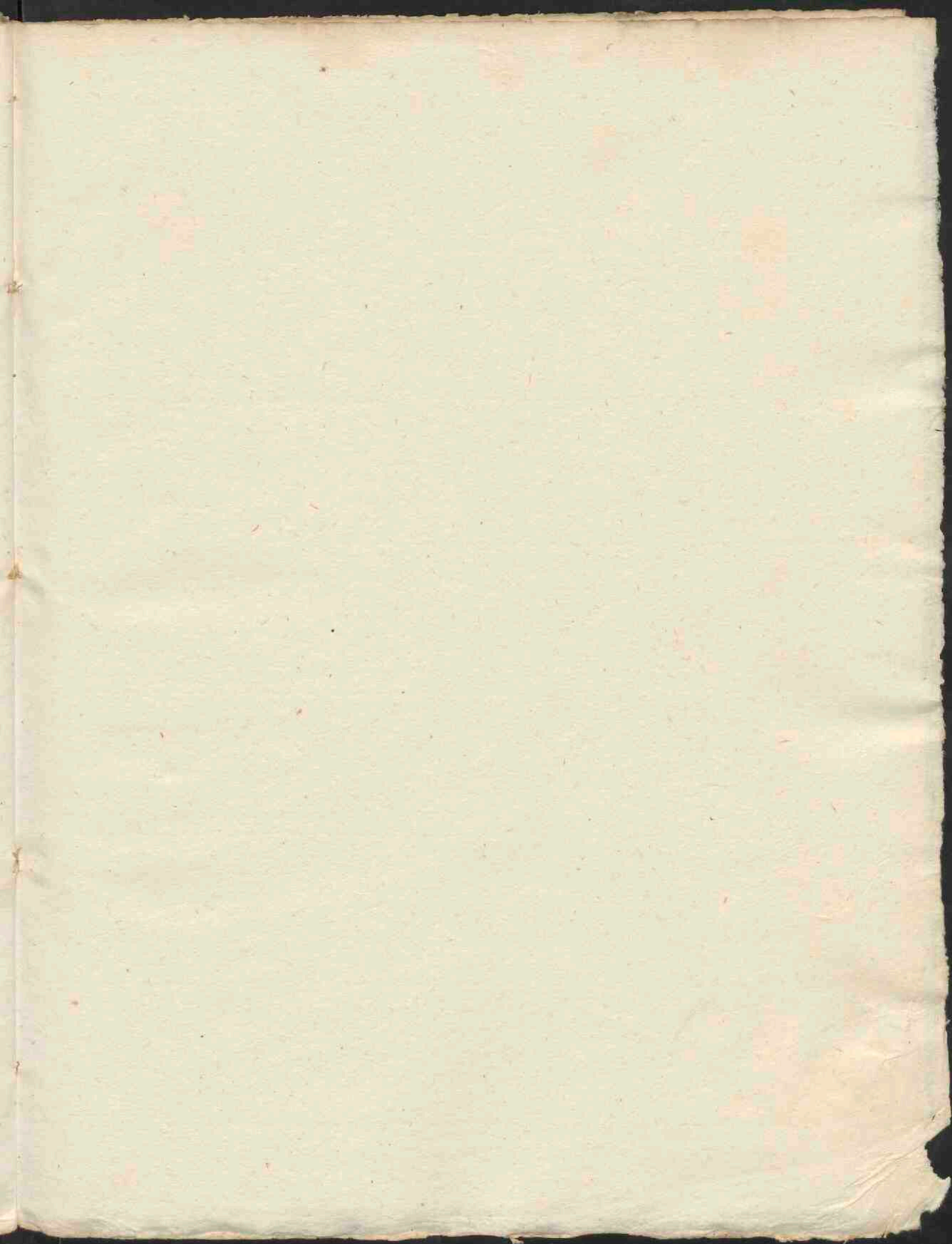

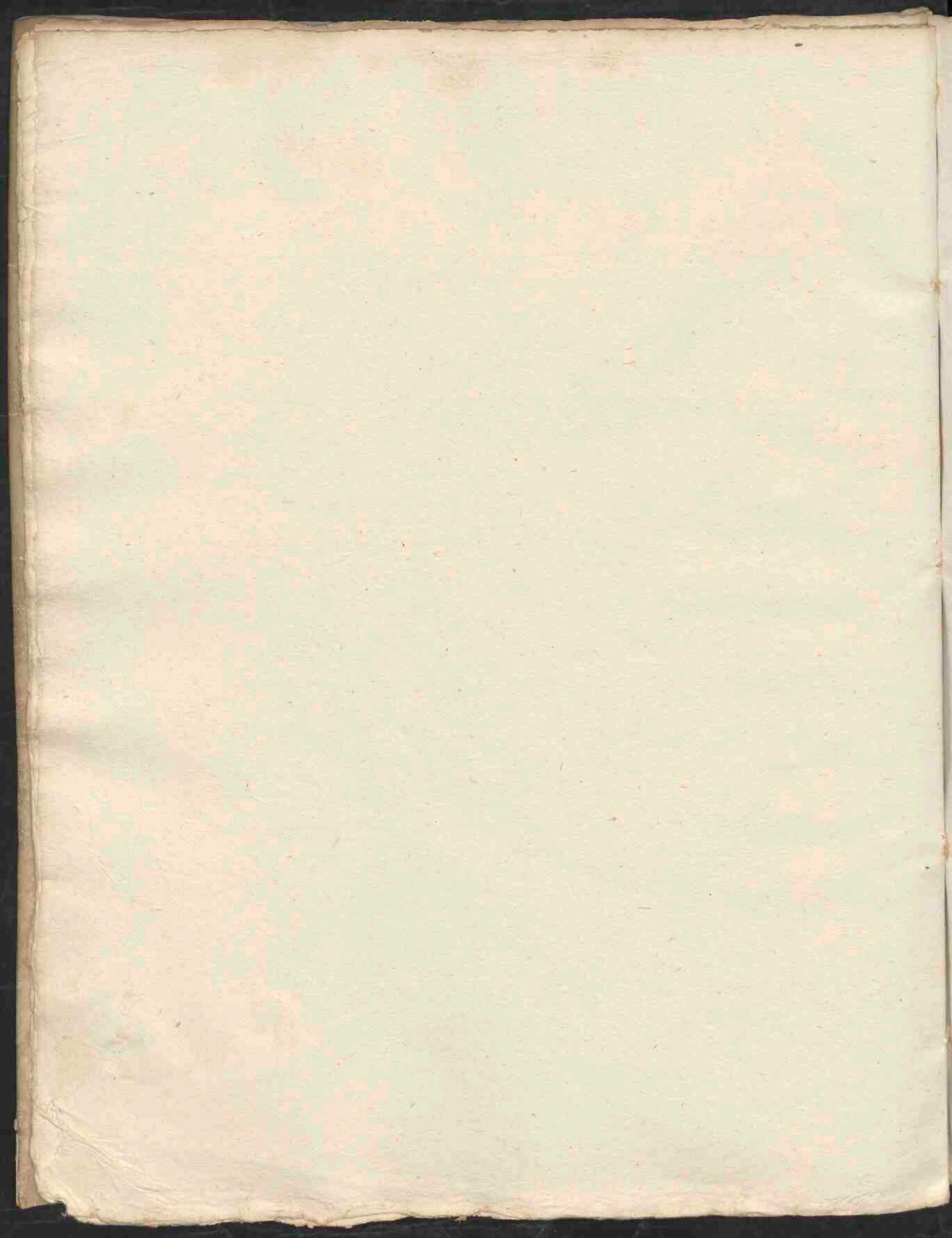

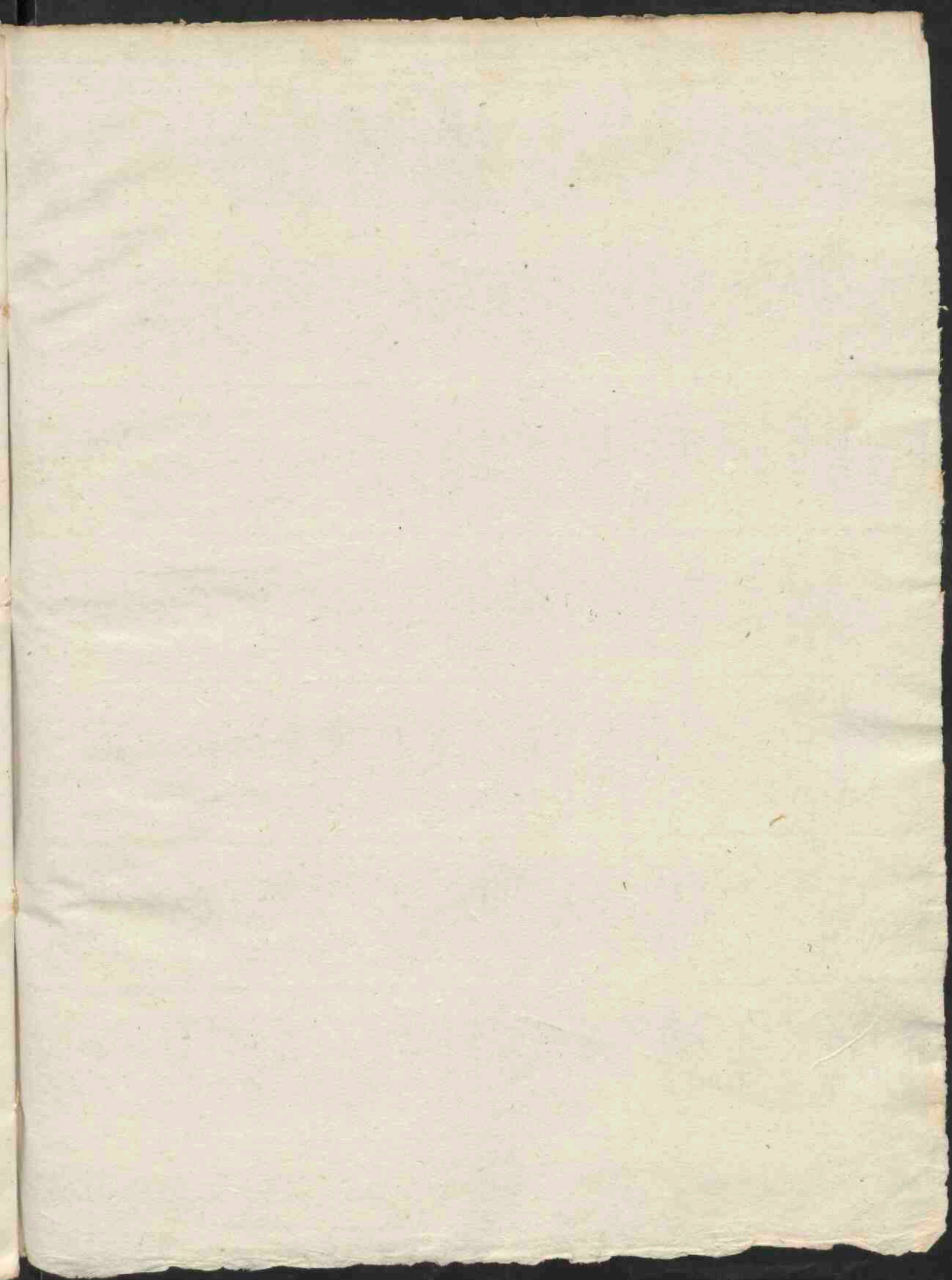

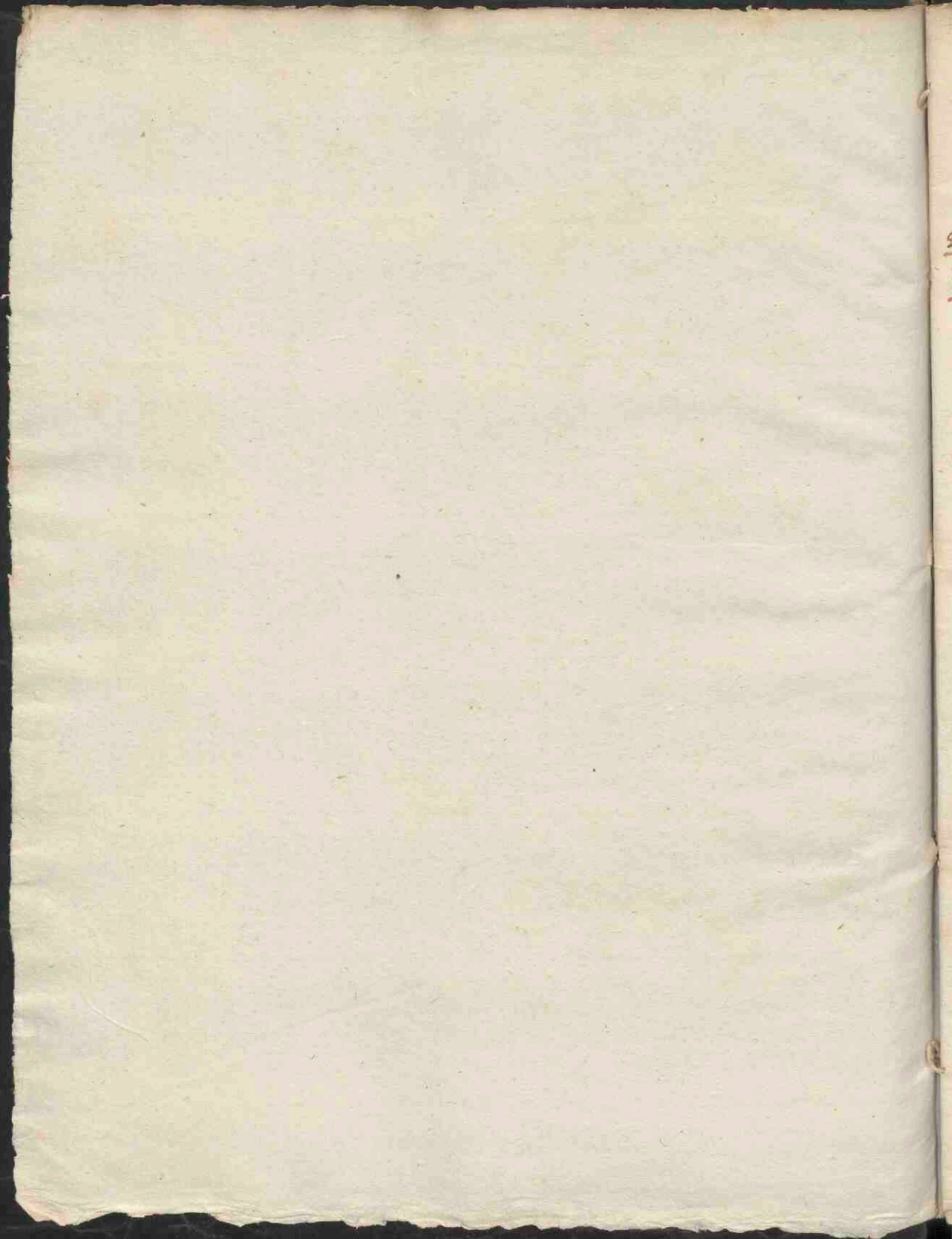

DE DOLORE CAPITIS.

Dolor: Capitis
etymologia.

Dolor Capitis generaliter Graecis dicitur ξεγαραξια: generaliter dico, nam hac voce quemvis capitis dolorem designant, sive ab interna, sive ab externa seu procatarractica procedat causa: teste Galeno II de loc. mediam: seci. loci. 1. voce a ξεγαραξ et ξερα derivata, unde Galen. II meth: med: 2. hunc affectum a parte affecta nomen tributum esse asserit. Interdum tamen hac vox sumitur particulariter, pro eo dolore capitis qui nec vehementer nec diuturnus sit, nec cum magna capitis imbecillitate conjunctus, ut patet ex Gal. III de loc. affect. 9.

Latins dicitur dolor capitis, hoc est, earum partium capitis, quae sensu sunt praeditae.

Definitio.

Definitur ξεγαραξια, tristis sensus, sive depravatio tactus cum tristitia in capitis partibus sentientibus, propter solam nonem continuitatis aut intemperiam pro ductus. Gal. II de loc. affect: 2. dolorem de Αιτιαις, Dolor, inquit, tristis sensus est, sicut voluptas blandus sensus est: graeco vocat Αλοδουρ αιραξαι, hoc est, aut sensum aut sensationem tristem, hoc est, percepti onem objecti cum tristitia conjunctam.

Argentereii
Opinio.

Op. 1.

Scio Argentereium contendere dolorem tristem sensum non esse, sed tristitiam quae sensum comitatur. Opinionem Galeno sufficit docuisse dolorem fieri, cum obiectum sentitur affatim ac repente coram hominis naturam: nec necessariam iudicavit scire utrum tristitia sensus differat ab ipso

et affectu ipso: Cephalum vero a sola affecta parte denominata.

ab ipso sensu tristi, nec no: & si differant, in quoniam doloris essentia consti-
tuenda sit, cum ad dolorum creationem id
nihil faciat. Aut dicimus depravati-
onem tactus esse cum tristitia: Symptomata
enim actionis, laesa, aut imminuta, aut
abolita, aut depravata sunt; cum .a. sensus
tactus neq[ue] abolit[us], neq[ue] diminutus dici
possit in hoc affectu, restat ubi ad depra-
vatum referatur.

At vico, inquit quis, neq[ue] sensus tactus
in hoc affectu depravatus dici potest, cum
objectum tale percipiatur, talis modo, quale
debet percipi; ut id ipsum satis patet ex
II Ap[osto]l[us] Hipp[oc]r[atis] G. Qui parte aliqua corpo-
ris dolentes dolorem non sentiunt, is mens
agrotat. Verum R[ati]o, tum non ton-
tum depravatam dici sensationem, Gal[enus]:
& Medicis, cum depravato objectum per-
cipitur, sed & cum depravatus objectum percipitur.

Hæcimus in explicatione definitionis
doloris capitis, quem diximus esse tristem
seu laboriosum sensum, aut depravationem
tactus cum tristitia conjunctam, partium
capitis sentientium, propter continui solutio-
nem aut intemperiem productam

Depravationem itaq[ue] dicimus esse sensus
tactus, non quod alijs sensibus suis non con-
tingat dolor, sed quod hic is sit dolor, de
quo loquimur, capitis.

Dicimus partium capitis sentientium,
quia ipsa cerebri substantia, osq[ue] cerebelli
et ingentia. Cui & reliqua omnia totius cor-
poris, exceptis dentibus, ut nonnulli vo-
lunt, sensus omnis expertia sunt.

Addimus propter Continui solutionem, aut
intemperiem productam; nullam enim
Symptoma a causa morbifica productis, nisi
interventu morbi, qui in doloris productione
aut continui solutio, aut intemperies est.

Scio

21

11.

Obiect:

R[ati]o.

Est igitur
Cephalalgia

depravatio
sensus tactus

partium Cao
pitis sentient.

propter Con-
tinui solut:
aut intemp:

Object:

Scio quidem non deesse, qui dolores canis jam
semper voluerint esse continui solutionem, sed
idem eam aut manifestam aut occultam
statuunt: at vero cum medici sensuales sint
artifices, et credant quod vident, eam solu-
tionem continui, quae occulta est, sensusque
effugit, pro solutione continui habendam asse-
re putant, ac proinde ab intemperie do-
lorem quicquid excitari non inepte statuunt
praesertim cum videant ab occulta vocata
continui solutione vehementioris, quam a
manifesta doloris excitari, cum tamen in-
teritum fieri deberet, si utraque continui
solutio dicenda esset: quo enim major ac
manifestior continui est solutio, eo major
ac manifestior deberet esse dolor.

Aq.

Differentia

DIFFERENTIA.

Differentia negaxaxia a veteribus tra-
dita haec sunt: negaxaxia, negaxeta,
et ηευραxia.

Cephalalg:

Quid per negaxaxia vocem speciali-
ter sumptam designent veteres, jam antea
dictum est, dolorem nempe capitis, qui nec
vehemens, nec diuturnus sit, nec cum ma-
gna capitis imbecillitate confusus.

Cephalaea.

negaxaxia autem est, dolor capitis con-
suetus, vehemens, soluti difficultis, inveteratus
saepenter et levi occasione vel propter ca-
pitis maximam imbecillitatem, vel propter
ejus sensum exquisitum hominem adulescens.
De hac eleganter Gal: de compos. med. sec.

loc. 2. negaxaxia inveteratus est, et agere
cedens capitis dolor appellatus, qui ex facili-
tate occasione maximas exacerbationis
habet, adeo ut neque strepitus, neque vocem
vehementiorem, neque lumen splendidum,
neque vini potum, neque odoramenta capiti
repleantur

a replentia tolerari possunt, neq3 item
 a motum, sed in quiete et tenebris ob doloris
 u magnitudinem decumbere velint: tangas
 u enim a malleo percipi sibi vident.
 u Quidam enim volut contundant, aut
 u distendant ea, qua circa caput sunt, senti-
 u ti sunt; non pariter vero usq3 ad oculoꝝ
 u radices dolor progredit.

Habet quidem hae affectio aliquando
 continuos dolores, aliquando vero exacerba-
 tiones et intervalla sive ordinata, sive
 inordinata. Intermittunt enim quandoq3
 ejusmodi exacerbationes, velut in comitiali
 morbo apparet, interceditq3 tempus aliq-
 uo omnino accusari non potest.

Manifestum igitur hanc affectionem
 habere consimilem capitis aptitudinem,
 ut facile laedat, velut in cephalalgia,
 id est, capitis dolore vexatis: verum ad
 majorem debilitatem deveniunt in hac af-
 fecta capitis partes.

Hæmigrævia tertia doloris capitis species
 est, de qua Gal: lib. d. O. hæmigrævia,
 affectio dolorosa circa dimidiam capitis partem,
 aliquando dextram, aliqdo alteram contingit,
 qua iuxta suturam secundum longitudinem
 ejus extensam terminat: et ut plurimum per
 circuitum exacerbatur, influxu vaporum,
 aut humorum, sive multorum, sive calidorum,
 sive frigidorum causam dolori suggerentem.
 Ete quibus postremis verbis id satis patet
 hæmigræviar sæpe præcordiorum, et subje-
 rum capiti partium sympathia emergere.

Hæmigrævia.

Tradunt et alia differentia doloris ca-
 pitis ab aliis, qua nempe ab ipsis
 partibus definitionis desumunt; nimirum
 vel a depravatione tactus, vel a partibus
 capitis.

differentia,
a partibus:
definit:

capitis, vel a causis.

A doloris
qualitate
vehementi
tempore

Ab ipsa tactus depravatione desumuntur, quia a doloris qualitate, vehementia, et tempore desumuntur. Sed haec species, uti et quae a parte affecta, et causis desumuntur, satis intelligentes ex explanatione partis affectae, causarum et signorum.

A causis.

A parte afflita.

Intra cranium in calva mittim, at pericranium eius supplet locum.

Partes affectae in dolore capitis sunt membranae, ut pia mater, dura mater, pericranium, pericranium, aut vena arteriaque, quae sensu praeditae sunt obscurior: cum autem membrae aliae intra calvam, aliae extra contineantur, fit ut alius capitis dolor medicis dicatur externus, alius internus.

Causae,

proxima,

Causa doloris proxima statuta fuit in definitione, continui solutio et intemperies. At utroque utraque haec causa cum morbo sit, isque ulteriores agnoscat causas, alius huius utriusque morbi causas investiganda sunt.

CAUSAE.

Sciendum itaque primo, caput aut affici primario aut secundo: quod ideo monitum velim, quia ex vaporibus ex interioribus partibus ascendentibus Capitis dolorem non semel enatum audimus.

Per consensum si doleat caput, interdum id a toto fit corpore, ut in febribus; interdum ab una aliqua parte, potissimum ventriculo, jecore, liene, utero, mesenterio.

Remota.

His praemonitis, causa doloris capitis remota statuenda est, aut externa aut interna.

Externa

Externa aut immediata intemperiem, continui solutionem inducit, aut mediatam.

agere: immediate

per 1. qualit.

Immediata, aut per primas qualitates, ut, aer ambiens nimio suo calore, sive eam a Sole, sive aliunde contraxerit, aut

aut etiam nimio suo frigore: aut per
secundas qualitates, et per materiam,
pingendo nimirum, incidendo, erodendo,
dissimpendo, distorrendo, et contunden-
do.

Mediate, cum externa seu evidentes
aut primum internas fiunt, aut internas
moverent: E. G. Lac, vinum potens et vapori-
cosum facile: non tamen si efficiunt nisi
prius assumpta, ac in ventriculo alterata,
indeque vapores sursum ac versus caput elati
fuerint: Ita immodici tum animi, tum cor-
poris motus non primum et per se, sed
aut humorum commotione dolorem excitat,
aut absumendo humiditatem intemperiem
causant calidam siccamque, doloris effectri-
cem.

Interna sunt humores aut qualitate,
aut quantitate peccantes, ac proinde aut
intemperiem, aut solutionem continuam in-
ducunt.

Sed quaeritur utrum quavis qualitas intem-
perata (prima nempe) dolorem causare possit.
Gal: aut: medic: op. quaecumque primam
qualitatem dolorem causare statim si se-
cundis. Dolor a quocumque obsedit locum,
aut continuitatis solutionem, aut subitam
alterationem ostendit. Solvitur a con-
tinuitas incisione, exsiccatione, fractione,
tensionem. Alterata in substantia caliditate,
frigidity, humiditate, siccitate. Ita de
natur: hum: 1. ad text. 6. Calidum, frigidum,
humidum, siccum, si fuerint simul mode-
rate temperata, sanum erit animal.
Vbi vero se mutuo calefecerint, frige-
cerint, exsiccaverint, et humectaverint, do-
lores suapte natura excitant; quoniam unica deinde
causa creantur: Eorum etenim nonnulli re-
frigeratis particulis dolentibus, alij illis
calefactis

G.
pta 2as qual:
et maam.

mediate

Interna.

Doloris causae
omnes quidem
IV qualitat:

7. calefactis, aut humectatis, aut exsiccatis
tolluntur. Ita & de inaeq: intemp: 3.
Cum alterascit ac corrumpitur natura, do-
loris sunt. Alteratur. a. ac corrumpitur
natura cuiusq; cum vel calefit, vel fri-
gescit, vel siccatur, vel humefit, vel ejus
unitas dissolvitur: in q; quodam intempera-
mentis, quae inaequalia sunt excalefaciendo
vel frigidificando potissimum; cum efficacis-
sima haec qualitates sint: secundo loco e-
siccando vel humectando. Contra. a.

evidenter. a. XII. meth. med. 7. Si capisse, inquit, ab evis-
dentibus conveniet, evidenter videtur, eorum,
quae corporibus nostris propinquant, haec sola
esse dolorifica, & quae vehementer calefiant,
vel refrigerent, & quae substantiam continu-
itatem dividant. & paulo post. Pulcherrimum
id quaerimus, quemadmodum in morbis dor-
lorum affligamur, ubi nihil nobis tristi ex-
trahens appropinquat, necesse est talem
aliquam causam in corpore quaeramus, quae
scilicet vehementer excalefaciens vel refri-
gerans, vel dividens substantiam sensibilis
alienius corporeis nos excruciet. Ita quoniam
dem ut nunc a quavis intemperie tunc
a sola calida fugiunt dolorem causari
posse statuisse videtur Galenus.

Sed quid ad haec loca Gal: dicendum &
dicat quis. Solutionem ipse dat Gal:
cum enim ultimo hoc loco evidenter dor-
lorum recenset causas, aliam quam
calidam frigidamq; intempiem non
agnoscit; Quia ut lib: de inaeq: intemp: 3.
dixerat, haec efficacissima qualitates sunt,
ac proinde potissimum doloris causant.
Antequam a causis abeamus, etiam
ea controversia agitando videtur, utrum
humida

Humida intemperies quia intemperies Dolorem
capitis causare possit? Galenus loc: sive
ante citatis asseruit manifestissimum quam
libet intemperiem dolorem causare posse,
calidam quidem frigidamque, quia activa et
efficacissima qualitates sunt vehementissimae,
secundo. a. loco siccam et humidam: II. autem
de comp: medic. sec. loc. 1. ab humida intem-
perie dolorem non excitari asserit his verbis
manifestis: Vehementissimi, inquit,
capitis dolores fiunt iuxta caliditatem et
frigiditatem, maxime cum inaequales exi-
stant: moderati vero iuxta siccitatem:
ad humiditates autem nullus consequitur dolor.
Et paulo post, eum de redundantibus loquitur
humoribus. Humectantes vero, inquit, per-
nitius nullum dolorem inducunt, quantum
ad qualitatem ipsorum attinet. Et ex
hoc Galeni cap: Avicenna lib. III. tract. 2
sec. 1. cap. 2. Complexio quidem humida, in-
quit, secundum quod est complexio humida
non efficit dolorem, nisi illic sit materia
humida faciens dolorem ex parte evapora-
tionis, aut eventus contositatis faciens
solutionem continuitatis. Et sane si
humida intemperiei natura bene consideretur,
ea potius sensum partis obtundet, quam do-
lorem inducet, ac proinde Galeno potius
fidei adhibenda est hoc loco, (II. de compos:
medic. 5. l. 1.) ubi ex professo de dolore capiti-
tis agit, quam alijs locis, ubi per occasiones
tantum causarum doloris fit mentio.
Quod. a. humida intemperies potius partis
sensum obtundat, quam dolorem inducat,
oedema satis docet, in quo quamvis pars
sensilis in tumorem attollatur, doloris ta-
men sensus adest nullus.

SIGNA.

Humida in
temperies non
infert doloris.

sed obtundit
sensum.

Signa
diagnost.

Explicata nequaxias definitione, disti-
ferentis, parte affecta, causis; reliquum e-
rit ad signa pergamus diagnostica, quibus
tam pars affecta, quam causae investigari
possunt.

part: aff:

Pars affecta aut intra calviam, aut
extra eam haeret.

intra calviam

Intra calviam si haereat, Gal: hac ratione
cognosci astitit, in de loc: affect. 9. Quod
tum ad oculos usque fundamenta dolor ex-
tendatur, eo quod & a cerebro & ab utraque
membrana, atque a vasibus, quae in ipsis contin-
entur, veluti germina quadam deducantur.

Objct.

At vero Fern. v. Patbol. 1. Falsum est, inquit,
& a veritate prosum alienum, interiores sales
dolores ad oculos usque radices pertinere:
nam et externi eodem saepe pertingunt, &
pericranium, cui insident oculos
carum succingat. * At, quid hic dicam

Arg.

dicam? licet quis. Verum id quidem esse
periosion sine pericranium, oculos carum
succingere, ac perinde ibi quoque dolorem
contingere posse: ac cum periosion ossi
externo aete admodum adhaerent, hinc
esse, quod materia peccans facile quidem
ad supraorbitalia usque, sed difficillime ad ocu-
lorum foras cavitatem; idque quia figura
ra ipsorum ossium tali ratione ibi mutata,
ut id ipsam quasi impedire videatur: dura
autem melius ab ipsa calva intercisso spatio
vacuo discernitur, ut facillime materia pec-
cans interioris ad oculos radices disseminari
possit. Unde hoc manet, si non
necessario, saltem ut plurimum verum est,
quod Galen. astitit, dolorem nimium
ad oculos fundamenta pertingentem,
internum existere.

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

* Rondeletius, T. 2. pag. 154. exteriore loco ad oculos radices pertingere, additque
hanc rationem: quod pericranium sic
cingens oculos cavitatis liquiditas
externas, ut plurimum, febris, caloris, &
siccitatis, et admittat: a qualibus oculus
interius dolens oculos pertingens habent,
maxime a febre, calore, et siccitate,
cum pericranium frigida sit materia.

Secundo.

Secundo, Capitis dolor internus pressus
capitis mitescit, aut saltem non exa-
cerbatur: cum enim pars laborans non
tangatur, dolori ulteriori non afficitur.

Dolor externus cognoscitur, quod capillo-
rum radices inverti non sinat, idque quia
ea ipsam partem affectam tangunt.
Deinde quod pressus capitis exacerbetur; idque
quia parti affectae nova additur afflictio.

Examinatis signis, quibus utrum in-
ternus an vero externus capitis dolor sit
investigari debet: pertinet ad ea signa,
quibus innotescit, utrum primario, an vero
secundario caput laboret. Hoc uti innotes-
cat, ingruendum medico est, solumne
caput, an vero totum corpus, an vero
sina quapiam pars simul cum capite laboret.

Solum caput si laboret, nemini dubium
erit, quin primario sine proprio afflictio
affectu.

Totum si afficiatur corpus, aut una
quapiam si cum capite laboret pars; vi-
tendum nam ab his vapores, humoresque ad
caput ferantur, diligenterque omnia symp-
tomata examinanda; ac imprimis ob-
servandum nam, pro exacerbatione re-
missioneve affectus, partis inferioris in-
tendatur remittaturque dolor; quod ipsum
per sympathiam laborare partem certo
iudicio est.

Itaque secundum Gal: ubi de
loc. aff. c. ad fructus, Cum pars, ingruit,
aliqua simul cum alia sic afficitur, ut
irritata quidem una, altera vehementer
molestetur, remissa vero irritatione quies-
cat: eam per consensum affici putandum est.

Sed & singulorum peccantium humorum
signa diligenter erunt perpendenda, ipsaque
symptomata examinanda, uti constat
an utra

10.

11.

extra calva.

12.

13.

primario et proprio affici. idem non est,
sicuti neque secundario et per consensum. A:
classat. i. prax. 7. ex Gal: T. de lac. aff: 2.
posunt. u. duo morbi distincti, ut. E. G. Ling-
uae ampitatio, et Dyslexia unum hominis
vixare, quarum affectionum quae gravior ha-
bitur, primario: qui vero levior, secun-
darius dici potest. — Alio sensu voces
has accipere non licet: si. n. ordinis vocabula
velis, primum, secundum, seu postu-
mum notare licebit.

Idiopath:
pathognom:

Sympath:

a
a
a
a
a

Ext: dolor: { Si digito p̄sa cūto dolor e acerbi^{or}.
Si pili cauti.
Si { oculor: radice } molestia, n̄ sentiat
{ partis interna }

alg. forsan etiam caput symptotia sepe laborat
ab affeeto stomacho, aut acrisis mensibus, et
etiam vapores, pila vel bilioles aut acri
stomacho per desorptionem ascendentes, vel
pituitas, et acria et vitium carum, aut
in nam doli. Vaporumque non est asatidus

Diopat.: ^{11.} Sympat.: simul

-annon simul proprio affectu et per consensum
sensum doleat caput: Hoc. n. ipsum posse
contingere auctor est Gal: 1 de loc. aff: 3
Sape numero, inquit, contingere potest ut
aliquis simul et per consensum, et pro
pria affectione laboret, cum in affectu
per consensum particula ptomantis inest
dispositio: ipsam tum affici dicemus.

Ubi constat medico per consensum dolere ca
put, iam tum ex ipsis Symptomatis agrum
fatigantibus, reliquisq; signis apparentibus
inquirendum erit, et qua sit illa pars, q
primario afficitur, et quo laboret affectu,
ut commoda remedia: adhibitione et pri
marius affectus, et dolor per consensum
natus tolli possit.

4. Sed singularium partium affectus, quos
reperaxia Symptomata comitari pon
test, examinare, eorumq; signa tradere
nunc nostri non est institutum: id ipsum
commodius fiet in examine morborum
singulas partes instantium.

Diopat.:
a caus ext:

Caput primario si laborat affectu:
causae procatbarcticae, siue illa mediate
siue immediate intemperiem continuiue
inducant solutionem; facili negotio pla
cipiuntur, et ex ipsis acri relata sine
multis ambagibus innotescunt. E: G:
In acce num admodum diu haesit, ven
tementer calido frigido; vinum num
assumpserit vaporosum admodumq; potens,
et similia, qua omnia referri non e necesse.

interior:

Proximis itaq; ad signa causarum in
teriorum, qua si intemperiem produxerint,
erit ea sine aut cum materia. Non
omnes, inquit Galen. de comp. med. s. l. 1.,
ob unam affectionem caput dolent, sed
cum ipsa affectiones plures sunt, tum cu

ratio ips

d. Licet nulla pars sit corporis nostri, q
cerebro non habeat consensum pp nervos:
Tamen sciendum, duas partes hae, in ad prin
cipem locum obtinere Ventriculos & Vires;
q qd. hae partes sicut validissim ad cerebrum
alligantur, ita illud frequentissime in consensum
trahunt: Vnde Cephalalgia maxime obnox
q ventriculium habent debiliore, quib; vel
menstra vel lochia detinentur, Maszar:
1. par. 7.

12.
« ratio ipsarum singularum propria existit, una. n. affectio est juxta intemperiem simplicem circa humorum complexum.

At utro quibus signis hac intemperies cognoscitur? Quatuor traduntur signa, quae in genere doceant dolere caput ab intemperie sine materia

I. Quod nimirum nulla tum adsit capitis gravitas.

II. Quod nulla adsit tensio.

III. Quod dolor sit stabilis.

IV. Quod siccitas adsit narium.

quorum signorum causas si examinare velimus, facile percipiemus.

At utro, cum tales intemperies, calida nimirum frigidaque efficacissimo, sicca. a. minus efficaciter ex Gal. d. l. dolorem causent: scire non sufficit ab intemperie sine materia totum dolorem, nisi quoque constet, a qua is intemperie productus sit.

Calidae itaque intemperies (quemadmodum & reliquarum) signa ex tribus potissimum fontibus erunt haerenda, nempe ex symptomatibus praesentibus, ex causis praecedentibus, et effectis subsequenteribus.

Quod ad Symptomata praesentia attinet, cum in nulla intemperie exentia locum non habeant, necesse ut confugiamus ad actionem laesam, et qualitatem mutatam.

Actio laesa dolor hic est modificationis.

Qualitas mutata ad tactum et visum refertur potissimum. Ad tactum, quia adest sensus excessivi caloris, faciesque arida existit. Ad visum, quia apparet rubor oculorum, et faciei, quae etiam collapsa esse solet.

Causae praeteritae sunt calfacientis.

Effecta

Intemperies sine materia.

I.

II.

III.

IV.

Calidae

1. ex Sympt:

actio laesa,
qualit: mutata

2. ex caus atecel

13.
ex effectis
subsequent.

Effecta subsequētia sūnt, quod frigidis delectentur, ab hisq; iuuent, a calidis autem laedant.

Signa calida intēpiti sine materia regardantur causantē examinavimus ante: Haq; ex tribus deducta fontibus, Symptomatis presentibus, causis praecedentibus, et effectis subsequētib;.

Frigida,

Frigida .a. cognoscit, quod in hac sensus adstet frigiditatis, facies plena et pallida, praecesserint causae refrigerantes, delectentur et iuventur aequi calidis. Signa .n. dolentiam caput ob frigiditatem contraria sunt eis, quae ex ardore oriuntur. uti loquitur Gal. d. l. Prae signa si examinantur, ex hisdem fontibus haerita videbimus.

Sicca

Sicca intēpitiē cognoscitur, quod dolor sit asper et moderatus, quod vigilia et insomnia eum comitent. Testatur .n. Gal. com. 1. ad. 1. proz. text. 8. Siccitas ipsa vigilia causa est, et conspiciuntur somniorum. Praebetq; id ipsum d. l. tali ratione: Sic sane, inquit et melancholicis ob siccitatem profus conspicua videntur in somnis phantasmatum. Atque ex sanorum quoque, his quidem qui ieiunant partiusq; sunt cibati, somnia conspiciuntur: repletis vero temulentisq; profunda et obscura somnia, ita ut visis vidui destitutiq; videantur, phantasmatibus propter obsevitatem parvitatemq; ita effluentibus, ut non reliquias quidem et vestigia in memoria relinquant: sic et affectiones, quae cum cerebri humiditate fiunt comatosae sunt, somniculose et visis destituta. Adde signis iam dictis, quod capitis cutis aridior appareat, citra tamen caliditatis sensum, praecesserint causae exsiccantes, laedantur siccis, iuventur humidis.

Haec de signis intēpitiērum sine materia dicta

Intempto:
cum ma.

dicta sufficiant. Intemptis cum materia aut iuxta humorum qualitatem est, aut iuxta quantitatem et qualitatem simul, aut interdum humores peccant sola quantitate, tumque aut distendendo dolorem causant, aut transitum vaporum ac liquorum obstruendo, aut quatenus ex his humoribus flatuosus spiritus nascitur. Auliac Gal. II de comp. med. s. l. 1. Una, inquit,

« affectio est iuxta intemptiorem simplicem,
« circa humorum complexum: alia iuxta
« humorum qualitatem; voluit etiam tertia
« quaedam alia iuxta multitudinem tantum
« humorum contingit. Quibus accedit
« ea, quae fit, cum humores transitus liquorum
« ac vaporum obtinuerint. Ad hoc
« et alia est, cum in quibusdam capitibus partibus
« propter imbecillitatem flatuosus spiritus in-
« nascitur. De singularium humorum signis
« acturi jam sumus.

Quo pacto itaque dicat quis, intemptis cum materia, quae iuxta humorum qualitatem est, cognoscetur? Si peccantium quidem humorum signa (in sequentibus examinanda) appareant, nulla tamen adsit aut tensio, aut gravitas, dolorque appareat pro qualitate humoris.

At quo pacto cognoscetur, si materia sola peccans quantitate dolorem causet? Quod tum dolor sit extensivus cum gravitate, citra morbum, stuporem, aut asperitatem.

Si autem utraque signa appareant simul, et vehementissimus sit dolor, jam tum et quantitate et qualitate materiae dolorem causari, certo satis est iudicio.

Si materia sit vaporosa, dolor quidem est extensivus, sed turgidus, modo hanc modo illam occupans capitis partem, interdum pungens, et ut plurimum aurium sonitus,

ob qualitatem:

ob quantitatem:

- utramque.

vapor:

15.
sonitus, dumq; augetur vapor, vehemens
pulsatio dicitur capitis & arteriarum circa
frontem; vertigo, oculorum hallucinatio,
causarq; flatu generantes praecesserunt, ma-
ximiq; iuvant flatu discubentia.

Haec omnia in examine signorum, quibus
causa doloris capitis investigantur, et ad
ad ea signa pertinet, quae, quis humor
praecet, doloremq; excitet, indicare queant.

Sanguinis

Sanguinem igitur in vitio esse, ex his si-
gnis cognoscimus.

- I. I. Ex tensione venarum vel arteriarum,
vel ceterarum partium dolentium.
- II. II. Ex gravitate et pigritia ad motum, ut
aeri capite libenter quiescant.
- III. III. Ex caliditate manifesta ad tactum, q
non solum ab ipso aegro, sed etiam a Medico
percipiatur.
- IV. IV. Ex rubedine in facie et oculis.
- V. V. Ex pulsu magno.

Haec prima sic oblata signa Symptomata
sunt spectantia actionis animalis: cum n.
tensio et gravitas sic adsint, necesse est
dolorem tensivum et gravantem esse.

Tertium et quartum qualitatem spectant
mutatam; tertium quidem sensu tactus
percipitur, quartum visus. Quintum
actionem spectat vitalem. Horum omnium
signorum facile est certam rationem reddere,
et unumquodque in suam causam,
nempe Sanguinis plenitudinem referre.

- VI. VI. Si ex eorum spectari velitis, urina crassa
rubraque est.
- VII. VII. Si causas praecedentes,
praecesserunt causa Sanguinem generantis et
colligentes, uti suppressa evacuationes, vita
otiosa, cibi copiosi et multum nutriendi,
etc.
- VIII. VIII. Si effecta subsequenda, evan-
escentibus

erantibus, & invidentibus Sanguinem maxi^{16.}
 mo juvantur. Notandum. a. Signa
 haec relata non equam singula obtinent
 certitudinem: sed quae certissima, quae min-
 nus certa sunt, videantur apud Gal: lib.
 de plerit: ad finem.

Si eadem ratione examinare velitis, Bilis
 hinc dolorem causat, Symptomata spectan-
 te primum: Bilis. n. cum acris & mordax
 sit, omniumque humorum calidissima, 1,
 Dolores causat mordicantes ac vehemen-
 tissimos, 2, pulsum velocem. Et quia
 secca est, 3, vigilias excitat & somnia in-
 xarum & conturbationis plura. 4, sitim,
 cibi fastidium, ventriculi morbum. Si
 spectetis qualitatem mutatam, adest, 5,
 totius capitis calor immodicus, 6, Ovis
 amaritudo, 7, faciei color citrinus, vel
 pallidus. Si euntia, sive ex naribus,
 sive ex ore prodeant, 8, ea flavescunt
 ostendunt. Si causas praegressas, 9, pra-
 ceserunt causa bilem producentes. Si effe-
 cta subsequantia, 10, juvantur ab his, quae
 Bilis copiam immutuant, eiusque acrimoniam
 obtundunt.

Pituita nam peccet, eadem examina-
 hinc ratione; in hac, 1, dolor remissior
 est, sed cum gravitate, & praesens sensu
 duntaxat, 2, sensus sunt hebetes, mentis
 adest pigritia & torpor, 3, Somnas pro-
 fundus, nisi forte pituita salsa sit, quae
 hic peccans est. Ad qualitatem mutatam
 4, Color faciei pallidus est, & ad alter-
 dinem vergens, 5, frigiditas ad tactum pro-
 sentitur, 6, Excrementa alba sunt & crassa,
 & pro pituitae natura aut insipida, aut
 acida, aut salsa, 7, Causae praegressae ta-
 les fuerunt, quae pituitam coaccervarent.
 D. Juv.

Bilis.

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

Pituita.

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

17.

VIII.

Melancholia

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

Q. Juvantur ab ijs, quae pituita copiam imminuunt.

Melancholia si peccet, 1. dolor est remissior, sed pertinax & cum asperitate. 2. adsunt vigiliae, et si dormiant, somni sunt turbulenti & insomnia Melancholica, quibus interdum 3. ipsa melancholia morbus succedit, 4. color faciei ad livorem, vel nigredinem vergit. 5. Causae Melancholicam multiplicantes praesertim, 6. hanc imminuentibus optime juvants.

Prognostica

Prognostica in hoc affectu non unigenere consideranda; Alia enim imminere; Alia curationis facilitatem, difficultatem, impossibilitatemque; Alia securitatem salutem aut mortem; Alia denique affectum hunc quae consequuntur, aut in quae transmutari soleat mala, praesagiunt.

imminentis dolor: cap:

I.

Primi generis haec recensentur praecipua. 1. Quibus acuta sunt capita, in quibus dentium positus immutatus videtur, ita ut inferiores superioribus acuta non etiam respondeant, sed veluti revulsim atque distortum os appareat; 2. crebro dolore capitis vexantur. Idque secundum Gal: com: 1. in vi Epid. Hipp: ad text. 3.

II.

Ratio .a. haec est Cuius eodem loco docet Galenus quia imbecillia membra copiosum excrementum colligere consueverunt. 2. Quibus caput facile vaporibus repletis, dolori capitis facile sunt obnoxii. Porro ea corpora si apta natura idem sunt, ut ipsis caput impleatur, in quibus vaporibus calidisque spiritibus generatis, aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Item Gal: III. de loc. aff: 9.

III. Facile

III. Facile capitis dolore correpiunt, qui
his sensibiles admodum sunt cerebri mem-
brana.

10.
III.

IV. Quibus febricitantibus vana sunt
turbida, quales iumentorum, us dolorem
capitis vel adese vel imminuta, testis
est Hipp: IV. ap. 70. 1093, quia tales
vixinae sunt a materia crassa et densa,
a calore agitata et in spiritum resoluta,
spiritus autem flatuosus una cum calore
prompto fertur ad caput, teste Gal:
comment. ad d. Ap. 5.

IV.

Prognostica secundi generis, quae
nempe facilitatem difficultatemque cu-
randi huius mali praesagiunt, desumuntur
a diversitate loci affecti et causarum.

Facilitatis
curandi -

I. Partes affectas si spectemus, facilius
tollitur dolor, qui interior aut posterior
nimis, quam qui duram partem occupat
materiam: quod nempe medicamentorum ex-
ternorum applicatorum vis et efficacia in o-
ternas minus quam externas partes alterat.

V.

II. Causas si spectemus, facilius tollitur
dolor, ceteris paribus, qui ab externa quam
qui ab interna critica causa.

II.

III. Ita et dolor a calida frigidaque improprie
minori molestia profligatur, quam qui a
sicca est.

III.

IV. Si humores dolorem causent, quo con-
piosior, frigidior, viscidior, crassior fuerit
materia, tanto difficilius tollitur malum.

IV.

V. Dolor a flatibus facilius, quam qui ab
humoribus est discedit.

V.

Tertij generis prognostica, quae nempe
salutem aut mortem futuram praedicunt,
haec sunt.

Salutis aut
mortis.

I. Ob capitis dolorem vehementem, nemo
unquam animi deliquio comprehensus mortuus
est, neque se ipsum occidit, quemadmodum
quidam

V.

19. coli dolore vexati quidam fecerunt, teste Gal: de composi. medic: s. l. 1. In quo tamen loco notanda duo: primo, quod Galenus loquens de capitis dolore, qui citra ullum alium affectum contingit: secundo, quod dicat nemine unquam ob eum dolorem animi deliquio commotum obesse.

II. II. Alioqui, teste Hipp. vi. Aph. si. Pueri cumque sani dolore Capitis repente capiuntur et statim muti fiunt et stertunt, in septem diebus perunt, nisi febris apprehenderit.

III. III. Et lib. iii. proz. text. II. Uterum grauitibus si capitis doloris soporesque cum grauitate fiant, vitiosi sunt.

IV. IV. Et in progn. text. II. Capitis doloris vehementes continui cum febre, si quod ex indicibus extiterit exitiosis, lethale.

V. V. Ubi ingentem Capitis dolorem distentio nervorum comitatur, vel inflammatio iuxta oculos, aliamve corporis defixa partem, vel denique oculorum inflatio, aut subversio, summum periculum ostenditur.

consequent:
dolorum Cap:

Interdum tamen dolor Capitis crisis futuram indicat, hinc Hipp. iii. progn. t. II. Si vero sine talibus indicibus dolor unquam gestum transseat diem, et febris detinetur, expectare oportet sanguinis e nasibus eruptionem aut aliam quamvis abscessum ad internas sedes. Sed quoad dolor fuerit acutus, expectare oportet sanguinis eruptionem e nasibus, aut suppurationem, si dolor alioqui circa tempora ac frontem est.

Interdum exorta suppetentia criticorum dolorem solutum in praedicunt: unde Hipp. vi. Aph. 10. Caput dolenti seu vehementer laboranti, his vel aqua vel sanguis per os, naris aut aures effluens dolorem solvit. Ita trina turbida, praesertim in pueris, capitis dolorem non raro solvit.

Ultimo

Ultimo loco in prognosticis considerandum
est, in quos affectus desinere aut mutari soleat
hic dolor.

I. In dolore capitis omni periculum redmittitur,
qui continenter exacerbat & somnum tollit.
Quod si vomitus etiam accedat virginosus, &
stiditas, in proximo esse insaniam significat.

II. Id quoque observatum est, vehementem capi-
tis dolorem, qui curatione non sanescit, sed
magis exasperatur, assidueque tenet, periculum
insaniam pro febre minari; sine febre autem,
cum hanc quoque insaniam, tum magis ceci-
tatem praenunciare.

III. Per acutos Capitis dolores, si sonitus inci-
dat aurium, sine febre, & Vertigo et impeditus
tardusque sermo, et manuum torpor, vel mor-
bum expectari attonitum vel Comitiale
vel Lethargum alienum non est.

Quae haecenus de dolore Capitis dicta
sunt, eo spectant omnia, ut methodice huius
mali curationem Medicus aggredi possit, quam
tuto ut suscipiat, certis utitur indicationibus,
quarum aliae indicantes, aliae coindicantes,
aliae contraindicantes. Inter has indi-
cantes, quid fieri debeat, docent: quas ob id
hic tantum consideraturi sumus.

Indicationes itaque curative, quae doloris
praesentem respiciunt, deserviunt vel ab ipso
doloris, vel ab eius causa. Auctoritate Galeni:
XII Meth. 7. Si causam, inquit, ipsam, unde
dolor excitatus, adimitur possit, ita utique cu-
rae Symptomata non praevaleant, sed agri-
tudinem curantur: sed si qua occasione praevi-
bitum, affectus submovendo intentum esse
non licet, vehementiam doloris mitigabis.
hoc est, Symptomati nempe qua Symptoma-
ti non aliam debet curationem, quam qua
pro affectus, unde oritur, ablationem instituitur.
Querum

20.
In qua trans-
eat dolor.

I^o

II°

III°

u
u
u
u
u

21
verum id ipsum interdum tam vehemens est,
ut, seposita ad tempus methodica curatione,
universum curantis consilium ad se trahat,
et pro tempore mitigari postulet.

Ita et interdum contingit, ut tam vehemens
neuropathia existat, ut continuas
vigilias vires omnino prostermentes inducat.
quo casu sepositis, unde vitur causis, dolor
sui mitigationem indicat aut per Anodyna,
aut per Narcotica, aut utraque inter se mista,
eaque exterius sunt adhibenda; aut in summa
necessitate Narcotica interdum assumenda.

Anodyna humida sunt et moderate calida,
corporique nostro consimilia, vel ordine primo
calida, tenuisq; substantia, ac proinde dou
loris causam temperant, demulcent, corpori
eisque substantiam fovent.

Narcotica partim sensum obtundunt totu
pudumq; reddunt, ut doloris urgentem causas
ea minime percipiat.

Unde satis patet, si anodynis dolor leniri,
ac tantisper ejus vehementia sedari possit,
dante per causam ablationem omnino tollat,
ad narcotica deveniendum non esse.

Anodyna exteriis et sola, et mistis nar
coticis et fofus et linimenti et cataplas
matis forma adhiberi possunt.

Si fofus forma adhibentz anodyna, n
incommodum est (si in partibus interioribz
haereat malum) aceti parum admiscere.
Descriptionum formulas apud auctores vi
dere licebit, inter alios consulendz Fern:
vi metz. med. 4.

Si assumenda sint Narcotica, aut Philo
nium Roman: aut Requies Nicolai, aut
pff. de Anaglossa ad 3j aut 3B exhibentz,
aut etiam Laudani vite pparati gr. iij.

Quomodo Cephalalgia nihilis vese
menter

menter urgenti occurrendum sit interdum,
 dictum est. Quo tempore & hoc monitum,
 ad Narcotica non nisi summa necessitate
 deveniendum esse; quod iterum monso
 ob necessitatem: Nunquam. n. satis di-
 citur, quod nunquam satis discit. An-
 diat Gal: in de compos: med: s. l. i. de
 opiatu in hoc affectu contra Apolloniam
 iudicium. Porro q in fine sermonis ipsi
 scriptum est, primum neq ab illo in usum
 assumi experiendi gratia consuluerim, nu-
 dum sane. Raro enim cogimur pharman-
 eis ex Opio uti; cum videlicet pro doloris
 vehementia homo de vita periclitatur:
 quamquam et tunc solida partes ex usu
 offerantur, adeo ut post hac curatione
 opus habeant. Sic et ex Opio Collyria
 detrimento fuerint, adeo ut debilem oculum
 illum reddiderint, et visus habitudinem,
 ac Bavoriarum Graecis appellatam induxerint:
 velut etiam auditus gravitatem inducunt,
 quacumq ad vehementem aurium dolorem
 ex Papaveris succo composita sunt.
 At vero ob Capitis dolorem vehementem
 nemo unquam animi deliquio comprehensus
 mortuus est, neq se ipsam occidit, quem
 admodum quidem coli dolore vexati fece-
 runt: utcumq enim doleant, longe minor
 ipsorum dolor est, quam eorum, qui coli,
 qui auris, qui oculi, aut qui dentis dolore
 vexantur. Mitigant illi ipsi prescriptis
 omnibus et illitionibus, cataplasmatum
 impositione.

Hisce de Narcoticorum usu iteratis,
 progredimur ad curationem huius doloris quod
 tibi dicam, quae fit per ablationem ipsius
 causae.

Causae

Narcoticor:
 usus poen-
 culosus.

Causam doloris diximus in preceden-
tibus aut continui solutionem esse aut in-
temperiem: intemperiem aut esse cum ma-
teria, aut sine materia: utriusque & continui
solutionis & intemperiei aut causas esse
externas aut internas. Cum. a. causa ex-
terna facile removeant, intemperiesque
sine materia sint corrigenda alterantibus;
Eius doloris capitis methodicam curationem
tantum tradimus, qui ab humoribus conti-
nuum solventibus, aut intemperiem cau-
santibus producitur.

Et tamen prius excutiam, utrum intem-
peries sine materia solis alterantibus sit
corrigenda, ac evacuantia in ea locum ha-
beant nullum.

Certum id est unumquemque affectum per
causam suam ablationem auferri; unde et
hoc manet, humoribus non peccantibus,
eorum ablatione malum neque minus, neque
tollit posse. Præterea, qui integra sunt cor-
poris valetudine, medicationis agra mole
teque ferre scribit Hipp. II. Aph. 37. Neque
ut addit Gal: quia purgans medicamen-
tum familiarem propriumque humorem,
E.g. Bilem alteratam, aut Pituitam,
aut aqueam superfluitatem nitatis atra-
he; sed eo destitutum sanguinem liquet
& carnes, sit proinde ex ipsis sibi quicquid
proprium familiaris est, attrahat.

Quæ si vera sint, quo pacto nuda intem-
peries sine materia alia quam alterantia
admittet medicamenta? Et tamen
Avicen. III, Sen. 7. Tract. II. cap. 11. in
Cephalalgia a Solis adustione genita eva-
cuantia admittit interdum. Verum id
quidem est, sed in tali casu, ubi hu-
mores quietos Solis ardor commovit, aut
ubi

ubi fluxus versus partem dolentem mittitur.
 Audiat ipse Avicenna .d.l. loquens. Et
 multoties quidem ex Solis ardore Soda
 accidit: non ex hoc, quod calefacit tan-
 tum, sed ex hoc, quod elevat vapores, &
 movet humores quietos. Cum huiusmodi
 itaque non est excessatio ab evacuantibus
 secundum modos predictos. Et quandoque
 etiam in ea, in qua vapores non ele-
 vant, neque humores moventes, est ne-
 cessitas evacuationis: et illud quidem, cum
 sentitur repletio, et timetur in ipsa ma-
 teri attrahatio ad locum dolorosum.

Hac iam quaestione explicata pergitur
 ad Dolorem capitis ortum a sanguine, cuius
 in capite plenitudo esse vix potest, nisi
 quoque adsit totius corporis.

Si itaque scire velimus, quid haec causa
 indicet, videamus Gal: art. med. 95.

Supponat, inquit, cupiam particulas in
 fluxu multitudinem sanguinis adeo, ut
 distendant, quae in ea sunt vasa, non
 maiora tantum, sed etiam parva, quae prius
 sensum effugiebant: nunc vero, quia plena
 sunt, visum comprehendant, sicuti plurimum
 in oculis ob tunicam albedinem manifestum
 sinu patet: par siquidem est, quod et alia
 vasa, quae latent sensum, iam plena disten-
 dant, non tamen et ipsa ob parvitatem
 adhuc visui manifesta. Et iam periculum
 imminet, ne quod ex vasis exudat, ad spatia
 vacua, quae in medio sunt, effundat: aut
 ne iam parvum aliquod sit effusum.
 Huius quidem affectus sanatio intentionis
 habebit evacuationem, aut ut manifestius
 vocabulo utamur, abvacuationem: Si-
 dem morbus erat immoderata partis repletio.

Necessar,

Necesse est igitur est, ut aut superflua
 retrocedens evacuet, aut per ipsam
 patientem particulam. Retrocedit. a.
 vel impulsiva, vel attracta, vel transmissa,
 vel horum uno aliquo modorum, vel omnibus.
 Per locum vero patientem evacuetur, par-
 tim quidem manifeste et sensibilibus, partim
 vero in vapores tenuata. Si igitur anti-
 quissimum corpus plus aegre plethoricum fuerit
 per patientem locum minime evacuetur.
 Nam si scarificationibus aut sectionibus seu-
 sibiliter evacuetur, plus ratione doloris
 excitati attrahemus. Si vero calefactentibus
 dispergere tentabimus, plus erit id, quod vi
 caloris ad partem attrahetur, quam dispersum.
 Quod si in eo elaboramus, ut quod influxit re-
 trocedat; corpus plenum non admittet. Ad
 haec igitur ambo totum corpus evacuetur
 oportet, aut omnino ad alia loca attrahatur,
 quod patienti particulae influit: quo profecto
 opere prius a parte repellendum, quam dis-
 persendum. Quanto. n. per majora loca fit,
 tanto expeditior est evacuatio. *Hactenus*

Galenus. Ex quo loco clare patet omnium
 primam indicationem se offerre evacuationis
 universi corporis: secundam revulsionis
 eius, quod parti laboranti influit; et
 eius, quod influit, derivationem; tertiam
 repellendi quod influit; quartam dissolvendi,
 si quid in capite reliquum fuerit.

Plethora peccante, capitisque dolorem
 indicente, prima quae sese offert, indicatio
 postulat evacuationem totius corporis, eamque
 (si vires ferre possint) per venae sectionem.
 Hoc scilicet est, quod in omni plethora Hipp.
 monuit. 1. ap. 3; haud cunctanter plenior-
 em illam corporis habitudinem solven-
 dam esse.

At quia

27. mentia, vicibusq; acri, aut unica vice si-
mul et semel, aut partitis vicibus.

At si aut abhorrentibus acri, aut propter
etatem, aliave de causa phlebotomia in-
stitui non possit, quid tunc agendum? quat
quis. Respondet Gal: in de compo: med:

f. l. 1. Quodsi quippiam horum, sive aetas, n
sive vicium debilitas, aut etiam ambo si- n
mul sanguinis detractionem fieri praepedi- n
ant, alvum per clysterem evacuabimus, n
tunc ut superflua in ipso recotmenta ex n
trahamus, tunc ut humores, qui ad affectas n
partes inde ferri consueverunt, revellamus: n
atq; inde auxilijs ad inflammationis comp- n
onodis utemur. Quomodo n. n tantis n
plenitudo, sed etiam citra plenitudinem n
morbi magnitudo viciumq; robur venae secti- n
onem indicant; ita phlegationem n tantis n
cacoehymia, sed etiam morbi magnitudo, n
viciumq; indicat robur. teste Gal: in meth- n
med. 6.

Primae indicationi ubi satisfecerit Me-
dici, sequitur secunda, quae nempe humoris
influxi, sive plenitudinis in ipso capite
haerentis revulsionem, derivationemq; in-
dicat: nam post totius corporis evacuationem,
jam caput evacuantibus uteris, inquit Galen.
loco statim citando.

Revulsionem, simul dum instillit, evacu-
atio, peragi diximus, instituta venae sectio
on in brachio: eadem etiam, teste Gal:
in de comp. med. f. l. 2. clysteribus, liga-
turis extremitatum, et pleribus infernarum
partium confractionibus: Quodsi amplius
sanguis redundare videatur, etiam ex naribus
aperta vena, et quantum sufficere videtur
sanguine evacuato. Avicenna addit
sectionem venae frontis, sed eam hac
coactione

cautione, si dolor fuerit lateris posterioris, ^{20.}
vena, quae est lateris anterioris, minuat;
Et si fuerit lateris anterioris, vena, quae
in parte eius opponitur, minuat. Et si in
parte opposita desint vena, ventosa loco
phlebotomiae adhibeantur. Et si illud non
sufficiat, ventosa super spatulas ponantur,
et sanguis multus inde extrahatur. Sed,
uti monet Gal: XIII meth. med. 19. vacu-
ari prius totum corpus expedit: nam si
refertum sanguine sit corpus, in quacunque
parte capitis cucurbitam defixeris, totum
ipsum implebis.

Similiter autem dum huic indicationi satis-
facit medicus, medicamenta repellentia exteri-
us capiti adhibenda, sanguinisque influxus prohibe-
ndus, uti tertio satisfaciat indicationi.
Quaeritur et quomodo illa sint, videatur apud Gal:
d. l. Familiarum practicum hodie est sequens
oxyrhodinum.

℞ Aq. Rosae.

℞ Ol. Rosae. ℞m ℞ij.

Aceti Rosae ℞j.

misce, si. Oxrhodinum.

Tertia indicatio, quam examinare capiti
omnis, expedit medicamenta repellentia,
exteri-
us capiti adhibenda. Deditur exten-
sivum oxyrhodini constantis ex refrigerantibus
et astringentibus, quod ipsum et penetrandi
vi pollet propter acetum. Quod si expo-
nitur oxyrhodinon magis refrigerans, licet
oleo et Aceto permiscetur succum Sempervivi,
Portulacae, Lactucae, et similia: tamen
ista accuratè et diligenter agitata et
miscenda sunt, quod oleum cum succis non facile
permisceatur.

Mihi in usu non raro est succos expressos
Lactucae,

29 Lactuca, Plantaginis, Similesq; farina hor-
dei inspissat, eaq; rari capiti apponitur.

At cuius capitis parti applicanda ea? P:

Agiunta m. q. fronti ea applicat & tempo-
ribus. Gal: autem n. de compos. mediciss. 1.

Regio, inquit, Capitis iuxta Sincipit, pro-
pter laxitatem coarticulationis iuxta coronam
sem suturam, et ab ossium tenuitatem et rar-
ritatem facile tum caliditatem, tum frigiditatem
omnium, qua adhibentis pharmacois,
intro distribuit. Quare si refrigerare oportet
ex caliditate ardorem, sive calfacere
frigiditatem, aptissimus est Capitis iuxta
sincipit locus. Et xiii. m. b. 22. Nisi scilicet
tuncas in capitis osse natura ipsa fuerit
molita, nihil estimandum efficeret phar-
macum ullum extrinsecus impositum. Sed
quoniam sutura etiam, et in his precipue
coronaria non solum impositi medicamenti
qualitates, sed etiam substantias, si tenues
est, facile intro transmittit, merito multa
circa cerebrum vitia ab extrinsecus appli-
catorum remedium facultate iuvantur.
Ipse. n. in me ipso expertus memini, cum
insundebat Rosacum frigidum, citissimum
clarissimeq; sensisse me in sincipitis loco
esse intropenetrationem. Et paulo post sub-
iungit. Merito igitur ad hanc maxime
partem, applicant omnes medici capiti
infusionis; videlicet accepta quasi per
manus a primis inventoribus. Et sane
praeter coronariam suturam in sincipite com-
plicitam, verticis ossa, ubi mediante sutura
sagittali coronaria iungunt, vena ostendit
locum in primam natis apertum,
scilicet osse vacuum, quicq; palpitantem alia
quamdiu in infantibus ostendit verticem:
unde osculum, quia hanc hiatiam hunc
modum

modum elaudet natura, reliquis capitis ossibus ^{30.}
nunquam similem induit crassitiam nec solidi-
tatem: imo huiusmodi obiectam si intuearis
calvam, transparentem hinc atque hinc
cernis locum, ac proinde Gal: hinc loco
maxime topica applicanda censet remedia.

Sed frigidum an tepida ea adhibenda?
Gal. i. ad Glaucon. 15. respondet utendum

ipsis, in multitudine quidem crudiorum, ac
frigorum, tepidis: in calidiorum. a. ac biliosiorum
frigidis. Et hinc in capitis dolore ex
ardore ¶ de Compos. medic. lib. i. Rhapsodice
in principio, inquit Galen: melius est
resacco probe apparato, quam frigidissimo
caput perfundere.

Ultima indicatio requirit discutientia
et cerebrum roborantia: Ad quam rem
conveniunt Ol: Chamomelin. Anethinum,
Laurin. Lilior. Fotus ex decto Betonica
fl: Chamomeli, meliloto, Stoebad. etc.
Interque assumenda sunt Apozemata condita
eidem fini inservientia.

Victus ratio sit refrigerans, et pauci
nutrimenti.

Peccante bile, eadem, quae peccante
Sanguine videtur indicatio, evacuandi
nuncupatio, revellendi, repellendi et discutendi,
cerebrumque roborandi: hisdemque fieri praestant
quibus praesidijs, nisi quod praeter vitia sectionis
enim, Praegatio in hoc casu necessaria sit, ^{1.}
easque per illa, quae Bilem ducunt expurgantque
Stutque illa leviora primum, et deinde ne-
cessario malo ad vehementiora pergat.

II. deinde quod repellentia, quae adhibentur, ^{II.}
frigidiora requirantur, quae peccante Sanguine.

III. Quod victus quoque ratio magis refrigerans, ^{III.}
et humectans debeat.

Peccante Pituita eadem indicationes,
quae supra dictae, locum quoque habent.

Ac per

Ac primum quidem totius evachatio per
purgans medicamentum, si pituita in toto
peccet corpore: tenax. a. et viscidus cum sit
humor, preparandus primum erit attenuan-
tibus ac incidentibus, ut medicamenti
tractantis vim facilius sequatur; corporisq;
ductus relaxandi, per quos traduci tractusq;
debet huc humor. Hoc est quod monet
Hipp. u. ap. g. Corpora cum quis repur-
gare volet, meabilia faciat oportet.

Cui rei conveniunt Decreta Beton. Salv.
Majoran. Hystop. fl. Stoebad. Similiaq;
q;sq; addetur mel Rosat: Oxymel simplex,
Syr: de Betonica, etc.

Humor preparato, educeturis medica-
mentis pituitam peculiariter purgantibus,
Simplicibus quidem Agarico, Turbit.
Compositis, Diapnoenio, Specieb. Diacarb.
Pist. Martichin. ad Agarico, Cochys.

Vena sectio
quando bona

De Vena sectione si quaeratur, ea raro hic
locum habet: sed tamen interdum adhiberi potest.

- i. Cum in ipsis venis pituitosi Sanguinis
copia abundat.
- ii. Cum doloris id ipsum postulat vehementia
Universali evacuatione adhibita, sequitur
secunda indicatio, quae humoris prestantis
convulsionem, derivantemq; describit.

Revellit Pituita Clysteribus, acrioribus,
quae Glandibus.

Derivat institutis Mesicatorijs, Cantharis,
tum et medicamentis peculiariter ipsam
caput evacuantibus, quae praescribi possunt
forma Gargasmatum, Apoplegmatis,
et Errhini.

Gargasmata fiant ex illis, quae Pituitam
tam incidendi attenuandiq; vim obtinent:
qualia ante relata.

Apoplegm

Apoplegmatismi extemplum hoc esto.

℞ Piperis longi,

Pyrethri

Staphidos agrum an ℥j.

quæ Mastiche excepta ore manducents.

Errhinum si. tali ratione.

℞ Herb: Salvia,

Betonica,

Majorana, an m. j.

Rad: Iridis florentin. ℥℞.

Agarici trochiscati ℥j. terants.

affusor vini albi ℥℥ij.

expresius succis accommodats in Errhinis,
quod naribus haustum sursum attrahatur.

Interdum nares illinunt Ol: Nardino, in
quo Elatry gr. j. aut ij, permista fuerint.

Interdum Unamenta, oblonga et cōtocta,
madefacta in succis caput expurgantibus, naribus
indunt, interdum ipse radice cocise eo aptant.

Sed et dum hoc institunt, tertia indicatio
locum habet, q̄ docet repellentia esse adhibenda,
tunc Oxyrodina applicabunt, utrum tepida.

Ultima indicatio docet resolvendam discen-
tiendamq̄ materiam in capite obstantem:
idipsum Interius efficitur, assumptis Apozemia-
tibus, Conditis; Exterius Unimentis, Fotibus.

Melancholia peccante eadem indicationes
locum habent: sed humor preparandus erit
ij, quæ Melancholico humori accommodata
sunt, cumq̄ trahebentibus expurgandis.

Qualis victus ratio in singulis conveniat,
ex jam dictis facile colligit.

Errhin:alia

℞ peccans

DE PHRENITIDE.

Phrenitidis
etymolog.

Affectus, de quo nunc acturi sumus, ¹
Graecis $\Phi\epsilon\epsilon\upsilon\tau\iota\varsigma$ vocatur, a $\phi\epsilon\epsilon\upsilon\tau\iota\varsigma$, quod mentis
significat, derivata: Teste n. Galeno. i. proo.
text. 9. Phrenitim mortales omnes appel-
lant eam affectiones, in qua $\phi\epsilon\epsilon\upsilon\tau\iota\varsigma$ ~
mentem laesam esse videant. Ita ut non
inmerito Galen: II. meth. med. 2. huic
affectui a Symptomate denominationem
inditam velit. et Avicen. lib. III. fit. 1.
tract. 3. cap. 2.

Si quia Phrenitis sit, quareatur; au-
diatur Gal: Comm: 7. in lib: proo. text. 1.
Hippocratis, inquit, continuam eam, quae
acuta febris est dementiam, Phrenitida
appellare videtur: et II de Sympt. caus. 7.
Deliria omnia, tam praevi motus agentis
facultatis sunt, tam vel ex vitiosis coacta
succis, vel eorum, quae sunt in cerebro intem-
perie. Nominantur. a. ex his, quae quidem
cum febris sunt, Phrenitides; quae sine
febris sunt Insaniae, Graecis Mania. Ac
religiosa quidem deliria ex mordacibus et
calidis coactis succis, quales maxime
flava est Bilis, saepe etiam ex calidioribus
cerebri intemperie. Sola vero illa, quae
Melancholica vocatur, frigidum succum
pro causa habent: Quippe Phrenitis
non simpliciter ex calidis coactis habet
succis; sed hoc addito, quod etiam phlegmone
in cerebro et ejus involucri excitat.

Definitio

Itaque ex locis hisce conjunctis definit
Phrenitis, delirium continuum cum acuta
febre, coactum ex inflammatione cerebri,
et ejus membranarum. Aetius VI. 2.
 $\Phi\epsilon\epsilon\upsilon\tau\iota\varsigma$, inquit, $\phi\alpha\epsilon\upsilon\tau\iota\varsigma$ est $\psi\upsilon\chi\iota\kappa\iota$
 $\tau\iota\upsilon$ $\chi\epsilon\gamma\alpha\tau\iota\upsilon$ $\mu\epsilon\tau\iota\sigma\tau\omega\upsilon$, $\mu\epsilon\tau\iota$ $\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\iota$ $\delta\epsilon\epsilon\tau$
 $\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\iota$

Phrenitis, Lat: alienatio mentis, modo
Phrenitis
et Phrenitis, ab eodem in-
pam dicit. Arabi: Kayabitis, alias
Pafise noni, Sarsen calidum.

α παρακοινην η παραφοραν τως διακριας
 α επιγεγορα. Sed inquit quis, quo pacto
 aetius inflammationem membranarum,
 Galenus. a. cerebri et ejus membranarum
 inflammationem Phrenitidem esse asserit?
 quia teste Galeno de psag. expulsib. iv. g.
 subtilis membra, qua cerebrum amplectis,
 inflammari non possit sine cerebro, imo
 ne intempte quidem coaripi, nec cerebri
 beum vicissim sine Meninge.

Object.

Obj.

DIFFERENT.

Explicata Phrenitidis definitione, per
 gemis ad ejus differentias: quarum
 prima non inepte desumitur a vehementia
 ipsius affectus. ut: Hipp. vi. Aph. 53.

Deliria, qua cum visu fiunt tutiora; q
 vero adhibito studio periculosiores
 tertiam audacem et temerariam ejus
 speciem addit Gal: comment. ad hunc Aph.
 ut pote periculosissimam.

Haecq; vehementia, pro causa diversitate
 in uno quam altero aut intensior, aut rem
 missior est: docente id Gal. com. in d. aph.

α et in de loc. aff. 7. Phrenitis, inqt, eo
 α loco, nonnunquam mitior est, cum sedeli
 α cet a pallida Bile octum contraxit:
 α Introdum vehementior, cum flava Bilis
 α eam preceat. atq; insuper alia dementia
 α occurrat ferina et melancholica, flava
 α Bile preassata. Ita quidem, ut etiam
 α a causa Phrenitidis hae differentia de
 sumpta dici non inepte possit.

Secunda differentia ea est, qua desu
 mitur a partis ipsius laborantis, cerebri
 utriusq; constitutione: Idq; ex Gal: com. i.
 in i. prez. text. 33. quia videlicet Phrenitis
 ei alia haetica, alia non haetica dicitur:
 eadem ratione, uti febres quaedam haetica,
 quae solidas corporis partes occupant, dicuntur.

α radiatur ipse Gal: Hoc igitur arguit
 virtutem

hocum languere, atq; heticam quondam
 esse affectionem Phrenitidis, veluti febri-
 um earum, quas ob id & heticas appella-
 mus. Et paullo post. Phrenitide igit ipsa
 ex Bilioso sicco generationem habente, cum
 is in cerebrum decubuerit, principio quod
 qualitate ipsius, tamultuosa sunt desipien-
 tia, nondum tamen toti cerebri corpori per-
 mixta: procedente vero tempore simile quipi-
 piam protrahitur lanis, quae a tinctoibus
 appellatis tincturam accipiunt: nempe & ha-
 erix elutibiles dicuntur, non secus, quam quae pro-
 prium ab initio colorem habent. Talis igit
 cerebri tinctura quasi, desipientiam heticam
 habet.

Tertia Phrenitidis differentia desumitur
 a functionum principum imaginationis, &
 ratiocinationis laesione. Quam ad rem au-
 diat Gal: in de loc: aff: 2. At similia
 quoq; suffusioni accidentia in quibusdam
 Phrenitidis speciebus, affecto scilicet cerebri,
 septennumero evenire solent: nec refert, utrum
 species an differentias nominaveris, nam
 simplices quidem duae inveniuntur, ex quibus
 deinde tertia componitur. Quippe sunt Phre-
 nitici quidam, qui de his, quae oculis offe-
 runtur, recte (quantum ad sensitivam noti-
 tiam attinet) iudicant, cogitando vero a
 naturali iudicio aberrant; alij eiusdem cogi-
 tationis quidem fallentes minime, sensibus
 tamen deformiter moventur: sunt praeterea,
 qui & sensus simul & cogitationis vitio
 laborant. Duarum priorum specierum ex-
 empla refert Gal: d. l. Posterioris exemplum
 est is, qui astantibus applaudentibus primum
 vitrea vasa, deinde & praerum ex fenestra
 projecit. Alius exempli etiam adducit Gal:
 de Sympt. diff. 3.

Posterior

Posterioris ipse Galenus, qui cum floccos e vestibulis auferre tentaret non apparentes: idipsum tamen se facere tentavit, cum ex astantibus id intelligeret. Eadem phrenitidis specie laboravit Theophilus medicus, cuius meminit Gal: de sympt. diff.

3. qui et disputabat, et omnes exacte notat, ceterum tibicinus quosdam angulis domus, ubi decumbebat, occupasse, asseruisset sonare, tum pulsare putabat.

Quarta differentia ea est, quia alia Phrenitis exquisita, alia non exquisita dicitur:

Exquisita ea est, ubi inflammatione ipsius laborat cerebrum excitata a Bile flava. teste. n. Gal. Comment. in 1. pecc. text. 1.

Phrenitis, quae exquisita est, et nulli alteri morbo permiscetur, fit cum Bilis flava locus in quo princeps animae pars residet, proterit.

Non exquisita duplex est, aut ratione materiae, aut ratione loci sive partis affectae.

Ratione materiae, ut si a salsa pituita inflammatio excutitur.

Ratione partis affectae, quippe delirium quod proximum ad vtram phrenitidem accedit, oritur septo transverso inflammatione laborante. teste Gal: V de loc: aff: 9.

Haec praecipua sunt, quae occurrunt Phrenitidis differentia.

CAUSAE.

Causae huius mali aut externa sunt, aut interna.

Externa sunt omnes ea, quae aut sanguinem inflammant, aut eius iam inflammati fluxum versus cerebrum excitant.

Interna causa aut Sanguis aut Bilis est, ut ex antedictis cuius facile patere potest, quum pro humorum diversitate, aut vobis mentiones

37. mentionem aut remissionem Phrenitidem
excitati dicemus.

SIGNA.

Signa Phrenitidis aut sunt diagnostica
aut Prognostica.

Diagnostica, quia presentem Phrenitidem
designant, duo sunt, I. delirium continuū,
& II. Febris acuta. Hisq; signis tanquā
pathognomonicis vera Phrenitis cognoscitur,
& reliquis delirijs distinguitur, imo etiam
ab eo, quod septo transverso inflammatione
laborante evenire solet, quod quamvis prin-
cipio continuitate ad Phrenitidem accedat,
non tamen omnino continuū est: Hinc
est, quod Gal: P. de loci aff. q. Quia ob
septi transversae inflammationem accidunt
deliria non multum distant a Phrenitide.
Et eod. cap: Ab aliarum partium nulla
perpetuum delirium procedit, dempto solo
septo transverso: cuius vitio excitatum
delirium parum a continuo distat: adeo
ut veteres putaverint hac parte inflam-
matione affecta homines Phreniticos esse
dico.

Hoc praecipua signa Diagnostica Phreni-
tidis esse diximus; Delirium continuū
& febrim acutam, quibus & alia quaedam
addenda sunt, quae Phrenitidem veram ab
alijs delirijs distinguant.
III. Quod respicatio phreniticis sit magna &
rara; cuius Symptomatis si quaeratur ratio,
respondent Neotrici, ex Alexandro. II. probl. 1.
tardam fieri respirationem, quod laesa fan-
culta animalis, thoracem motu obliuiscat,
magnam, a. fieri, quod facultas vitalis cogat
animalem tarditatem respirationis magni-
tudine compensare. Quia ratio si vera sit,
haec non in Lethargo, omnibusq; soporosis
affectibus, in quibus libera & facilis respiratio
est,

est, tarda quoque magna ea existit ?
 Commodior responsio uti dari possit, duo
 primum supponenda erunt. 1.º Photicumque
 respirantis, cerebrum systoles et diastoles
 moveri motibus, eadem ratione, quemadmo-
 dum pulmo, cum respirantis, dilatatur et
 constringitur. 2.º Phreniticum non tantum
 inflammationem esse cerebri, sed et mem-
 branarum ipsius. Quibus ita constitutis, di-
 cimus Phreniticis, quoticumque aerem at-
 ta hant, cerebrumque distenditur, totius tendi
 lacernaque propter tumorem piam matrem,
 ac proinde dolorem inchoat vehementem,
 quem, dum quantum fieri potest, vitare con-
 nant, ideoque respirationem diu supprimunt,
 postmodum defectum aeris magnitudinem res-
 pirationis coguntur compensare.

iv. Hisce signis dictis accedunt vigilie et somni
 difficiles: quippe secundum Gal: in de loc:

iv.

aff. 8.º non mediocri, inquit, argumento sunt
 Capitis et ardor et refrigeratio: Siquidem auctor
 vigilias, refrigeratio soporem inducit. Item
 Biliosi, calidique morbi, vigilias, deliria, Phre-
 nitidas: contra pituitosi frigidias Ignavias,
 Cataphoram efficiunt. Quippe quod ad vigi-
 lias soporesque per morbos pertinet, calida in-
 quidam intemperies primam sibi facultatem
 vendicat: altera vero ab hac, quae ad humidi-
 tatem aciditatemque refertur.

v. Pulsus Phreniticorum parvus et celerissimus
 est.

v.

vi. Urina alba, ob translationem bilis.

vi.

vii. Sanguis non raro e naribus ipsis stillat.

vii.

viii. Ex oculis aures lacrymae erumpunt.

viii.

ix. Lingua ipsis est salubrosa.

ix.

x. Calor circa faciem et caput vehemens e Phreniticis.

x.

Hae signa omnia ea de causa recensui, ut
 tanto facilius a reliquis delirij, quae proximo
 ad Phreniticum accedunt, ipsa vicia Phrenitidis
 discerni possent: alioqui ex sola delirij continui
 itate

39 itate febrecq; ardenti dignas si posset hic af-
fectus. Diapneumate enim affecto, non
tantum delirium hoc continuitatem eam n
habet, que in vera Phrenitide apparit,
sed et delirium tertio Gal. de loc. aff. s.
quod hujusmodi vitio accidit, a Phrenitide
distinguitur et oculor: accidentibus, et san-
guinis e nasibus stillis, atq; spirationis speciei,
quippè Phreniticoz: spiratio magna est, et ex-
longis semper intervallis: contra ubi a septo
delirium oritur, inæqualis, ut modo exigua sit
atq; frequens, modo magna et angustiosa:
Nam incipiente septi transversæ inflammatione,
peius quam delirant laborantes, exiguum ac
frequenter reddunt spiritum: contra ys, qui
ob affectum cerebri delirant, magna prodit,
eazaq; spiratio. Atq; ut summam dicam,
veluti eorum accidentium, que Phrenitidem
anteceperit diximus, aut nullum apparet, aut si
apparuerit aliquod, id perexiguum est in ys,
quibus septum transversum inflammatione la-
borare incipit, ita rursus suæsem revelli hy-
pochondrium, septi transversæ illico abinitio
affecti proprium indicium est: id quod af-
fecto cerebro posterius accidit, non incipien-
te videlicet affectu, sed cum factus jam
fuerit: atq; calor quoq; circa caput vehementi-
tor ut et circa faciem est ys, qui ob cerebri
vitium delirant.

Diximus inter differentias Phrenitidis
eam esse, que hectica vocat Gal. i. prorebit
Hipp. commet. i. text. 33. At quo pacto co-
gnoscat? inquit quis. Docet id Gal. d. l.
Fit et talis, inquit, quædam desipientia species
non rars, ut æger quietus taceat, neq; solum
non tumultuose exclamet, exiliatq; ut antea,
Citaq; antea tumultuose exclamavit exilitatq;
sed neq; proorsus loquats, neq; figuram decu-
bitus permittet: Septisq; qui ita affecti sunt,
familiaribus præbent opinionem, quod mox sint,
cum fiat

cum fiat silentium, dormituri. Clauſis
 itaq; fenestris conſueſcunt cuſtodes, tenu
 p;usq; interdum longum conterunt, dormiar
 argum, quod neq; loquatur, neq; moueatur,
 arbitrati; ergo ipſo non dormiente, et ma
 nus quiete mouente, non ſecus, quam qui
 per leuem contractationem aliquid vel tan
 gere vel inuenire uolunt. Deinde his ita
 se habentibus, quidam clauſis palpebris hec
 agunt: et si quis accedens cum eis colloquats,
 quidam neq; proſus oculos aperiuunt, alij
 postea quam aperuerunt, aut postea claudunt, ^{et paulo post}
 aut imotos seruant. Alij neq; siq; eos
 in clamauerit, palpebras aperiuunt. Et paulo post
 omnesq; quos ita affectus uideam, languen
 dum duentibus et angustum ac exiguum ha
 buerunt pulsum; ita ut quies fieri ipsis, fa
 tigata uirtute, conſiciats, qui scilicet uo
 lidius moveri nequeant. Quidam horum
 ut manus quiete faciatq; auerent, sic et
 breuis sine loquunt; id quod multos latet,
 solisq; illis pateſcit, qui propiores facti sese
 in illos inclinauerunt: sunt autem, qui nihil
 prope faciem ipsorum ponere tentant, ut ma
 nifeste audiant. Præterea manuum motio
 his exigua et tremula existens etiam latet
 multos, solis his, qui diligenter inspicunt,
 conspicua. Hoc itaq; arguit uirtutem ipsorum
 languere, atq; hecticam quandam esse affe
 ctionem Phrenitidis. Quo pacto clauſis
 hecticæ Phrenitidis signa describi possunt?
 Cum autem ad felicem curationem causæ
 cognitio imprimis sit necessaria; a qua
 causa in hoc illo subjecto Phrenitis oriat;
 diligenter inquirendum erit.

Sanguine igitur peccante, præter signa
 plethoræ in capite indicantia, iam ante a
 nobis

91. cūm dō dolor capitis ageremūs, relata
delirium fit cūm visu: Bile' p'ccante
cūm studio: Bile' adūsta, tūmūtuosūm
& ferinūm. Ferinae quā vocentz desin
pientia, docet Gal: in 7. proo. commut. 1.
text. 25. In quibus nempe regi calcitrant,
mordicūm impetunt, et excaudescunt, eos
quī ingrediuntz tanquam hostes existi
mantes.

Prognostica
pneumoniae
imminētis

Signa prognostica duplicia hic con
sideranda sūnt; quā nempe aut imminere
Pneumoniae, aut quā, qualem exitūm Sa
bitura sit Pneumonia, ostendunt.

Quā Pneumoniae imminere ostendunt,
exacte describuntz a Gal: 7. de loc. aff. 4.
eaqz omnia aut a laesione actionibus, aut a
simplici (intemperie seu) corporis affectu
desumuntz. sic ejus constitutionem, inqz
Galēn: praecedunt accidentia non pauca,
eaqz omnia pneumonica indicia vocantz:
quā ab ijs quoqz omnibus, quī me praeser
vunt, conscripta sūnt. Nam interdum
Vigilias praecedere, sive etiam somnium
manifestis imaginibus turbatum, ut &
clament nonnulli et exsiliant, videtur est.
Interdum vero irrationalis accedit oblivio,
ut laborantes aliqui, cūm matellam peti
visent, melere tamen neglexerint: Aut
cūm lotium immittent, matellam ipsam
proderē haudquāquam meminereint: Inter
dum majori cūm tūmūtu aut temeritate
respondent, praesertim ubi aliquis aēra fuerit
mansuetus. Atqz si omnis exiguo utuntz
potu; spiritatio ipsis rara est et magna:
pulsus majoris magisqz nervosus habent:
nonnunquam occipit dolor infestat. Cūm
jam proximum ad Pneumoniae accedunt,
oculi

" oculi eis vehementer evadunt squallidi,
 " aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur,
 " ac deinde leppitudo innatat,
 " et vena ipsorum sanguinea plena videtur,
 " et sanguis stillat e naribus: quo tempore
 " nihil, quod exacte ad prudentiam pertineat
 " respondet: floccos avellunt et festucas
 " capiunt: atque aridior febris, cui non ita
 " magna in alterutram partem mutationes
 " accedunt, torquentur: quemadmodum
 " in alijs quibusdam febribus videtur est, quae
 " per vigorem quidem gravissimum infestant,
 " inclinationes vero habent mitiores. Ad hoc
 " lingua salebrosa est; nonnulli interdum
 " audiendo falli videntur, ac interdum masti
 " jacent, vix quicquam respondentis, atque
 " dispositione dolorifica affecti, vel acius pro
 " mente aliquo, eum haudquaquam sentiunt.

Prognostica, quae Medico observanda
 sunt in aegris iam Phrenitide laborantibus,
 non omnia, sed praecipua recensenda statui.

Quorum primum esto: Quibus pellucida et
 alba sunt urina, mala, praesertim si in Phrenitide
 nitidis appareant. teste Hipp. IV. ap. 72.

1.

Galen. in comment. addit se nullum Phreniticum
 unquam servatum vidisse, in quo talis apu
 parvisset urina: idque quia extrema con
 ditatis sunt signa, ac proinde dejectis per
 per morbum, ac prostratis viribus sunt
 perniciosa.

Quae paucis temporibus feroces fiunt desipi
 entia, ferinae sunt. teste Hipp. I. proz. 4. 25.
 et ut explicat Gal: in comment. Cum vi
 deris quempiam cum ferocitate desipientis,
 et si paullo post sedatus, cognosce mentem ejus
 non febris ratione laesam esse, sed quia
 Phrenitica subalitur affectio, quae post
 adancta ferina tibi videbitur.

11.

Frequentis

93. III. Frequentes in Phœniticis permutaciones 11
convulsiones iuvant. Hipp. 1. proz. text. 27. 11

Sed quas mutaciones intelligit Hippo
Symptomati: nempe aut mitigationem, aut
exacerbationem. Sed unde ea subitanea
Symptomatum mutatio? dicat quis. Quod
humor nonnum stabilis, inquit Gal: modo
ad hanc, modo ad illam cerebri ferats parti-
tem: Ratio. a. cur convulsionem minets
Symptomatum hæc mutatio, ea est, teste
Gal: in Com: quod ex alia cerebri parte 11
in aliam defluens, qui contactat humor, 11
ab orbis rejiciatur, ut enatis ab ipso nervi 11
aliquando obrepens convulsionem inferat, 11
est verisimile. 11

IV. Urina excretio in non admonitis Phœ- 11
niticis perniciofa. teste Hip. 1. proz. text. 28. 11
Quod. a. hi, inqt Gal: in Com: longe de- 11
terius habeant, quam qui nullo pacto, nisi 11
admoniti urinam excernunt, liquere arbitror: 11
in his enim servatur naturalium intellectus 11
functionum una, cum urinam in lectum ex- 11
cernere avertens: in illis autem preest & ea. 11

V. Phœniticis alba dejectio, malum. 1. 11
proz. text. 13. ob materia nempe translatione. 11

VI. Phœnitica vehementer tementia finiunt. 11
Hipp: 1. proz. text. 9. & vehementes Phœnitides 11
in tremorem desinunt; uti id ipsum satis 11
patet ex Gal: in comment. 11

VII. Si in Phœniticis cum pfrigratione sit 11
sputatio nigra vomunt. Hip. 1. proz. 30. 11
Causam audite ex Gal: in comment. 11
In Phœniticis tem^o substantia sputum 11
maxime idoneum, ut vomitum indicet: 11
non. n. alias in Phœnitide, q^o sicq^o morbus 11
est, in qua & sapius lingua siccissima 11
est, supreflens in ore ipso videtur ten- 11
nui humiditas: Pfrigratio. a. huc adveniens 11
vomendi humoris qualitatem offendit. 11

Quod

cc Quod ergo ob spiritationem vomitus fiet,
cc quodq; ob pfeigerungem nigra revomunt,
cc licet praenosceri.

Phrenitis hectica prava admodum est,
idq; quia ut febres hecticae cum incipiunt
constitui, vix solvi possunt, exquisito vero
constituta absolutaq; solvi non amplius possunt,
sic quoq; haec Phrenitis teste Gal. com. 7. proz. 33.

Qui in Phrenitide manus ob vultum fert,
aut frustea veratq; melleas, aut colligit
fesculas, aut de veste evellit pilos, aut de pa-
riete stipulas carpit. id omne malum
exitialeq; est. Hipp. 1. progn. text. 23.

Ad prognosticum hoc q; attinet, Phrenitis
in genere affectus est periculosissimus, nos
omnis tamen Phrenitis aequo periculosa:
sed quo magis principes functiones laedunt,
eo magis periculum intenditur, ubi et quo
Symptomata sunt vehementiora: videtis
eam ad rem ager in lib. III de morb. vulg.
comment. 3. qui tertio die interijt, quod
rarisimum est monente Gal: inde quoq;
propter Symptomata haec apparentia in
Prognost: exitialem hanc dicit Phrenitidis
Observatum tamen a Meteoricis, interdum
tales evasisse. Videtis Mercurial: proz:
cap: de Phrenitide, vs. sumpt.

Pro causarum diversitate aut piculiosior,
aut minus periculosa Phrenitis est. Unde
Hipp. VI. apb. 53. Deliratio, quae cum risu
fit, tutior: quae vero studio adhibito peri-
culosior. At vero dictum ante, eam quae
a sanguine est, cum risu esse: quae cum
studio, a flava bile: temerariam & audacem
ab adusta.

CURA.

Tandem restat, ut ad curationes huius mali
accedamus,

accedamus. Hæc methodicè uti instituatúr,
consideranda nobis sũnt indicationes, quæ ab
affectu ipso desumuntur: nec tamen remedia
ab affectu iudicata adhibebit Medicus, sed
etiam atq; etiam præceptet, reliquã oĩa,
a quibus indicationes p̄tũnt, ad remediũ
ab affectu indicati adhibitionem consentiat.

Affectus tria sibi se comprehendit,
morbum, morbi causam, et Symptoma.

Morbus non nisi per ablationem causæ
tollitur.

Causa aut est evidens, aut antecedens,
aut continens.

De evidenti in victus ratione instituen-
da dicendi erit locus.

Antecedens in hoc affectu p̄cat, aut
quantitate et motu, aut qualitate & motu,
aut omnibus simul. Si p̄iori modo
oritur indicatio, et evacuari et revellendi.
Si secundo, alterandi, revellendi et repellendi.
Si tertio, et evacuari, et alterandi, et re-
vellendi repellendiq;.

Vena sect:

Evacuatio et revulsio statim in principio
in magno hoc affectu per venæ sectionem
fieri debet: Ad extenuos. n. morbos extenu-
ma exquisitè comparata remedia optima.
ex. I. Ap. 6.

Sed cuius venæ? inquit quis. Id sit
statuatur, etiam atq; etiam considerandum
erit Medico, solummò revellere, an vero
repellere et evacuari ipsi sit animus.

Si solum revellere velit, Cephalicæ,
aut Humerariæ vocatæ instituat sectio.

Si et revellere et evacuari, medianæ:
nisi forte in feminis a mensibus obstructis
orientur Sanguinis versus partem superiorem
fluxio, quo casu sectio venarum Pedis
locum habet.

Sed quæ

Sed quia quantitate Sanguis educendus ?
 Respondet Agnetta III. 6. Quodsi vices aegi
 patiantur Sanguis protinus e cibo mitti
 debet, et copiosior. Alex: Trallianus. T. 13.
 cum dixerit in omnibus proposit Phreniticis,
 si vices robusta sunt, et nihil aliud prohibet,
 Sanguinis detractio adhibenda est, tanquam
 primum omnium et maximum futurum pro
 fidium. et paulo post Exemplo aegi a se cu
 rati proposito, subiungit: Quia vero bis
 Sanguinem detraxere molestum est visum,
 ideo tantum initio evacuavimus, quantum ei
 satis erat futurum, etiamsi secunda vice
 iterum emisissetur. Avicen. lib. III. Art. 2.

tract. III. cap. 3. In cura Phrenitidis reti
 neat, inquit, Sanguis, cum Syncope
 adest propinquitas. Postea tamen moriet
 Aëtius VI. 2. ex possidonio temperandum
 esse hoc remedium, et satis minorum paullo
 quantitate, quam oportet, pro morbi con
 ditione educendam propter plurimam dissolu
 tionem et lassitudinem, qua ipsis ex vehem
 enti motione contingit.

In vena sectionis .a. adhibitione hoc
 diligenter monent tam veteres, quam re
 centiores; ut ministri validi adsint, qui
 aegrum continent, ut tunc Chreslegis ven
 nam incidere possit: Deinde ut foramen
 sit modice, ne majus vulnus tardius coa
 lescat, minus vero crassiorum Sanguinem
 retineat. et Tertio, ut fideliter ligetur,
 aut obducatur pice, seu linamento ex aloë,
 pilis leporis et albumine Ovi confecto;
 ne temeritate Phrenitici dissolvatur.

Neque tantum evacuat revellitque vena
 sectio, sed etiam refrigerat: itaque procau
 sibile sola qualitate, non tantum ad revel
 lendum

27. vendum, sed etiam ut alteret, adhibetur: quo casu quoque ad refrigerantia interioris sumenda, si ager admittere velit, confugiendum est.

Neque tantum revellit fluentem Sanguinem vena sectio, sed etiam Clyster, Cucurbitula cum & sine scarificatione, Extremorum dolorifica Frictionis, Ligatura, Similiaque.

Ad Clysteris usum quod attinet, is non tantum vena sectioni adhibita, sed etiam si quae causae eam impediunt, citra vena sectionem tuto adhiberi potest. Audiat Gal. II de comp. med. s. l. 1. Quod si, inquit, quippiam horum, sive aetas, sive vitium imbecillitas, aut etiam ambo simul Sanguinis detractionem fieri praepediunt, album per Clysterem evacuabimus, tum ut superflua in eacrementa extrahamus, tum ut humores, qui ad affectas partes inde feceri consueverunt, revellamus. Itaque si nullae causae impediunt, primo statim tempore Enema injiciendum.

Instituta vena sectione in brachio, in curatione pergens Medicus cucurbitulas cum aut sine scarificatione adhibet. Nam testat Gal. IV meth. med. 7. Cucurbita instauramentum est ad violentum attractionem a Medicis excogitatum.

Sed licetne cucurbitulis uti vena sectione non praemissa? Respondet Piso. Si quidem autem vena sectionem prohibeat, ejus loco cucurbitulae cervicibus, omoplatis, tibis sub genu, coxis & natis affligantur scarificata. Alex. Massarias cucurbitulas morbi principio non convenire, idque se alias ex Galeno deestisse asserit. Locum Galeni paulo diligentius perpendendum est, ut quid de hac re statuendum sit, statuatur.

Est. a.

Est .a. XIII . mētē . mēd . 19 . Hac ratione , in
 quāt Gal : et cucurbitula , strenuū pluri
 auxiliū , est inventa , tūm ut foras ero
 cents , quā sūnt in alto , tūm ut eximātur
 atq̄ erodantur , quā iam in seyrōhū abeāt
 Perim utendū cucurbitula in ipsa parte
 quā Phlegmonē hergetur , inter initia n̄ est
 imo postea , quā totūm Corpūs vacuaveris
 ac necessarium sit eorūm , quā in inflam
 mata parte continentz , aliquīd educas atq̄
 eruas , atq̄ etiam foras versus attrahas .
 Loquitur ex textū Galeni , uti videtis . De cucu
 rbitula affigēda ipsi parti inflammationē
 laboranti , ut nempe ex ea derivetur exima
 turq̄ hūmor in ipsa parte peccans : quō casū
 applicari parti prohibet inter initia : et non
 nisi adhibita univērsali primūm evacuati
 one , ne nempe majore copia hūmor , qui
 adhuc in motū est , versus partem affectam
 trahatur . Sed hoc queritur , an non
 liceat morbi initio , dum adhuc fluit hūmor ,
 revulsionis causa in altera parte , quā ea
 quā laborat , omīssa vena sectionē , uti cū
 cucurbitulis ? Respondet Gal : eod . cap . sub
 sequentibus verbis . Generandis .a . adhuc
 vitis , minime ipsis membris , quā laborare
 incipiunt , sed ijs , quā continuata his sūnt ,
 cucurbitula imponi debet , avellendi in con
 trarium causa . Quo pacto posset clariz ?
 Revulsio .n . uti hic omnes fatentur , ipso
 morbi initio instituenda est . Nec est , q̄
 regerats , cūm ad oculorum fluxiones
 efficax esse remediūm dixisset , cucurbitas
 in occipito defixas Gal : quod subiciat ,
 vacuari tamen totūm corpūs prius ex
 pediri : nam si repletūm sanguine corpūs
 sit , in quacūq̄ capitis parte cucurbitas
 defixeris , totūm ipsūm implebis . Is enī
 paragrah

paragrapheus de solis loquitur oculis infla-
 matione laborantibus, a quibus uti revellat
 Sanguis in occipito cucurbita adhibentis:
 sed cum cucurbita sine desectu trahant, tam
 a partibus inferioribus, quam ab ipsis oculis,
 quandoquidem tam partes inferiores superio-
 ribus contraria sunt, quam posterioris an-
 terioribus: hinc ne caput, pars princeps,
 cui oculi inhærent, impleat, ante usum
 cucurbitularum cervici applicandarum et
 evacuationem totius institui jubet. Mare-
 ergo revulsione causa cucurbitularum
 usum institui posse, etiam veteri sectione
 non premissa in hoc affectu, dummodo
 applicentur parti a capite satis remoto.

Tertio loco avellunt a cerebro humo-
 rem fluentem extremorum dolorificam fi-
 ctiones et ligaturæ.

Quæritur utrum etiam purgatio ad
 revulsionem adhiberi possit? negat Alex.
 Masfarias, motus, uti dicit, auctoritate
 Hipp. IV. de vict. rat. in morb. acut. text. 22.

locus Hippocr. hic est. Quicunque ea, quæ
 inflammant, statim morborum inter-
 initia, medicamento soluta conant, quæ
 soluta ab intensa inflammataque parte
 nihil adimunt, cum non cedat, obsequia
 trahat, quæ adhuc cæca est affectio, &c.

— verum ad hunc Hipp. quod attinet locum,
 is de revulsione humeris adhuc fluentis
 non loquitur, sed de ea evacuatione per
 medicamenta, quæ humorem in parte in-
 flammata jam fixum extractum conant,
 ac proinde locus is non probat purgantia
 revulsione ergo adhibenda non esse.

Alij purgationes, præsertim leviore
 præscribunt, utilesque iudicant hac ratione,
 quia cum Elysteris intestina exinaniretur
 a capite

a capite revellunt, multo magis id facere ^{90.}
possimus per medicamenta alvum moventia.
Qualia ea medicamenta sunt, passim
apud recentiores descripta invenimus.

Causa antecedens non tantum evacu-
antia, derivantiaq; sed et expellentia
requirit medicamenta: quia a. forma ea
administrari debeant, dictum, cum de bo-
lorum Capitis ageremus.

Causa continens et derivantia, et
resolventia et peculiariter ipsum Cerebrum,
expurgantia requirit.

Derivantia generalibus praeiis, non
dum fixo humori institunt, uti sectio
vena frontis, quam etiam internum non
praemissa vena sectione in brachio admini-
strari iubet Paulus. III. C. Si desipiens,
inquit, brachium non porrigat, aut si
porrigat, metus sit secundum variationem
Sanguinis profluvi, dum manum eger sub-
iuncte ob mentis turbationem jaecerit;
recte in fronte vena divisa, una vice, quod
satis est, auferemus. Idem monet Alex:
Trallianus. I. 13.

ut. a. commode haec vena scari possit, colu-
lum, monente eod. Tralliano, artificioso
fascia lanca constringendunt vas atollat.

Expediit et interdum ad derivationem
nares internas secare, eaq; ratione sanu-
quintem dicere. Alij venas sub lingua
secant. Nonnulli sanguisugae fronti,
temporibus, naso, calvariae infigunt.
Non desunt quoq; qui auriculas scarificent.

Haec dum administrant, etiam resolu-
tia ac discutientia medicamenta adhibent,
qualia resata, cum ageremus de dolore Ca-
pitis: Sed notandum, dum in aliquo
morbo est, praesq; humoris influxit, praesq;
affluit,

St. affluit, ipsis repellentibus resolutiva
miscenda est.

Recentiores ad resolvendos humores in
tanti carnis & visceribus animalium
recens mactatorum, eaq; calentia adhuc can-
piti Phrenitidis laborantis applicant.

Si forte ab invicta materia neq; revel-
lentibus, neq; repellentibus, neq; derivantibus,
neq; discutientibus, caput liberari possit;
reliqua evacuanda erunt h's, quae peculiari-
ter caput expurgant: uti Apoplegma
tismus, Errhinis, etc.

Ultimo loco indicatio, quae ab affectu de-
limitur, comprehendit quoq; Symptoma,
cujus non parum hic habenda ratio. Toru-
quent. n. Phreniticos vigilia pertinacissima.
Elegantur Celsus. III. 10. Omnibus sic affectis
somnia & difficilis, & praecipue necessarij est.
Itaq; is conciliandus aut exterius admotis
aut assumptis.

Exterius adhibentur inunctiones tempo-
rum & narium Ol: violaceo, de Nenuphar,
Papaveris, Unguento populico recenti, Alaba-
strino: Eundem in finem Oxycodinis v' u-
pellentibus opium quoq; permiscetur,
Brachia utraq; lavantur Deco Mal-
varum, Violarum, Lactucarum, Nenu-
pharis, capitum Papaveris: Odores quoq;
offruntur frigidi, ex Rosis, Violis, haecq;
de Causa monente Celso alij Mandra-
gora mala pulvino subjiciunt. Confect
etiam aliquid ad somnum, inquit Celsus,
Silanus sicut cadens.

His non juvantibus ad ea devenien-
dum est, quae interius sumuntur: qualia
sunt, exulsio ex Sem: papaveris, Philo-
nium, Aeq: Nicolai, similiaq;.

Ad victus rationem quod attinet:
Aer sit temperatus, ut nemp; aut infla-
mationis

flammationem augeat, si nimis caleat; aut evaporationem prohibeat, si nimis friget.

In cibo quoque moderatio adhibenda, inquit Celsus, Nam neque implendus ager est, ne insaniant; neque jejunctio utique vexandus est, ne imbecillitate in carum aciem incidat. Opus autem est cibo infirmo, maximeque sobrietate.

Ad Animi pathemata quod attinet. Adversus omnium, inquit Celsus, sic insanientium animos gerere se pro cuiusque necessarium est. Quorundam. n. vari metus. etc. quia apud Cels. d. 1.

Utrem visio in luce an tenebris fieri debeat scdm elegantior; Fere antiqui tales agros in tenebris habebant, eo quod ipsis contrarius esse exterreri, et ad getem Animi tenebras ipsas confundi aliqd iudicabant. At Asclepiades, tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit: Neutrum tamen perpetuum est: alium. n. lux, alium tenebrae magis turbat; respiciunturque, in quibus nullum discrimen deprehendi hoc vel illo modo possit. Optimum itaque est utrumque experiri, et habere enim qui tenebras abhorret in luce, enim quod lucem, in tenebris. At ubi nullum tale discrimen est, ager si vires habet, loco lucido; si non habet, obscuro tenendus est.

Paulus quoque monet, ut locus a picturis liber sit, quod haec talis deterreant.

Ad quietem motumque quod attinet, Paulus Fugata, in quiete, inquit, quoad esus fieri licet, contineri debent: ita ut si quis praedixit aliqui fuerint, per famulas continentur: Ita minus, vinculis constringantur: nam inordinata motio visus convellit.

DE LETHARGO.

Lethargi
etymon.

Ληθαργος Græc: Veternis Lat: dicitur,
ληθαργος a ληθη oblivio, & ἀργος, velox,
quasi velocem oblivionem dicas, derivatur.

Alij ληθαργον quasi pigram oblivionem
dictam volunt, ἀργος n. quasi ἀργος,
pigrum, tardum, otiosum significat: quia
nempe et pigri, tardiq; et obliuosi sunt agri
hoc morbo laborantes. Quemadmodum n.
in Phœnitico somnus difficilis, prompta ad
omnem audaciam mens est, ita in hoc mor-
bo marcor et inexpugnabilis adest dormi-
endi necessitas.

Latinis veternis dicitur: quamquam
Veterni vox Apuleio pro Phthisi, Catoni
pro Hydrope sumatur. Quicquid sit
apud Græcos a Symptomatibus huius affectui
nomen inditum est.

Definitio
tanquam
Symptoma.

Definitur. a. aut tanquam Symptoma,
aut tanquam Morbus.

Tanquam Symptoma definit, Principij
functionum ingens imminutio, cum inexu-
pugnabili dormiendi necessitate, febris con-
tinua et lenta, propter pituitam in Cerebri
corpore putrescentem.

Dico principij functionum ingentem
esse diminutionem: secundum n. Gal. III.
de loc. aff. 5. et ratio et memoria, et
de Sympt. diff. 3. etiam imaginatio in
Lethargo imminuunt.

Scio quidem ab alijs per sensum profun-
dum cum febre lenta, ab alijs per memo-
ria diminutionem, imo deperditionem de-
finiri, quod ista Symptomata in sensus
admodum incessant: fatentur tamen illi
ipsi et imaginationem et rationem in
Lethar-

Lethargicis quoq[ue] vehementer imminui,
ex locis Galeni jam ante citatis; unde
commodius per omnium functionum prin-
cipium imminutionem, quam per unam
tantum definitur.

Moebus;

Si tanquam morbus definiatur: Sta-
tuatur esse frigida et humida cerebri in-
temperies a materia pituitosa putrescente,
febrem lentam, principium functionum
ingentem imminutionem, et inextinguibilem
dormiendi necessitatem inducens.

Dico esse intemperiem frigidam et hu-
midam ipsius cerebri a materia pituitosa:
Gal. enim 7. proe. conuul. 2. text. 1. cum
dixisset Phlegmatidem exquisitam fieri, cum
Bilis flava locum, in quo princeps anima
pars residet, praeduxerit: subiicit, Le-
thargus, ut, cum locum eundem humecta-
rit, dilueritq[ue] pituita: Sed addo,
putrescente: Gal. n. xiii. meth. med. 21.
cum soporosos affectus a frigidis humoribus
generari asseruisset, subiicit: Phlegma
aliquando humor putrescat, utiq[ue] cum fe-
bri incidunt ea genera; vocatq[ue] morbus
Graeco ὀλιθαρία.

u
u
u

Sed quaeritur utrum Lethargus Cerebri
sit intemperies cum humore, an vero tu-
mor dici debeat? Avic. lib. iii. fen. 1.
tract. iii. cap. 7. Lethargia, inquit, dicitur
Apostema phlogmaticum factum intra
cranium. Gal: tamen, neq[ue] quisquam
Graecorum Lethargum tumorem esse asserit.
Neq[ue] sane verisimile videtur Pituitam pu-
trescentem tanta copia in cerebri sub-
stantia imbibi posse, ut eam in tu-
morem attollat, ut non simul ventriculi
ipsius Cerebri comprimantur, exciteturq[ue]
Apoplexia

u
u
u

55. Apoplexia. Statuendum itaq; potius, sub intemperie hunc morbum comprehendi, esseq; intemperiem frigidam et humidam cum materia.

Verum cum in Lethargo Pituita putrescat, ac proinde calorem concipiat, et quidem talem, ut ejus putredinis ratione Febris excitetur Symptomatica, quo pacto frigida humidaq; et non potius calida dicetur Cerebri intemperies?

Verum quidem id est, febrim sic excitari Symptomaticam propter Pituita putredinem, sed lentam levemq; ac proinde putredinem istam levioris quoq; esse, ac viscus per se calidum in consensum quidem trahere, sed non cum gradu caloris putredinis hunc humorem acquirere, qui cerebrum viscus per se frigidum, ino metropolin frigidi et humidum, secundum Hipp: calefacere valeat.

Sed cum tam vehemens putredine hic calor non acquiratur, qui cerebrum manifeste calefacere, febremsq; satis vehementem excitare possit, quo pacto itaq; Lethargus mortuus acutus et periculosus dicitur a Gal: com. 3. in 7. de morb: vulg: lex. 2.

Hippocrates in morbis acutis tria de siderat. 1. ut insistent partem principis, 2. ut a materia pendeant mobili. 3. ut conjunctam habeant febrem continuam. Quae omnes in hoc affectu concurrunt: nos enim ad continuitatem febris vehementia quidquam facit.

DIFFERENTIA.

Ex jam dictis et quis affectus, et qua pars affecta in hoc sit affectu satis superq; cognosci potest.

Differentia hujus affectus principia et qua distinguitur in Lethargum Verum et Spiritum Verum

Verus is est, qui jam descriptus est. 86.

Spicius est, cum Caput non primario, sed per consensum laborat: ita Gal: vii de usu partium. c. Qui novit facultatem anima ratiocinatricem esse in Cerebro: Deliria, Phrenitidas, Lethargos, manias, Melancholias intelliget accideri, cum cerebrum aut prima ratio, aut q̄ consensum afficitur.

CAUSSA.

Ad causas hujus mali q̄ attinet, earum aut sunt Externae seu evidentes, aut Internae.

Causae externae primae sunt ea, quae cumq̄ pituitae copiam in corpore producant, Aer feigidus, humidus et crassus; Cibi viscosi, lenti, pituitosi; frequens Mytilorum, Ostearum, piscium esus; vita otiosa; Somni longioris; Nimia corporis repletio. Obvius n. Calor nationis minus probe ingesta concoquit.

Deinde et ea causae externae hujus mali accedunt, quae pituitam jam congestam in putredinem conjiciunt; Ita Aëstrina constitutio, ipsaq̄ consistens aetas, quae nempe ad declinationem vergit, inter causas hujus mali evidentes statuuntur: Aëstrina constitutio: quemadmodum enim quotidiana tempestates Aquilonia cogunt corpora firmantq̄, mobilia item, expeditioraq̄ et coloratiora atq̄ auditu valentiora reddunt; ita aëstrina eadem solvant et humectant, auditum hebetant, caput gravant, tarditatem et languorem corporis adferunt; ac proinde non mirum, si ad putredinem humorum multum faciat. Ita quod in consistente aetate jam inclinante

Causae

externae,
pituitam
producens

productam
putrefacit.

Aëstris,

Aetas consistens:
inclinans.

87. nante? Letbargi fiant: Hippocr. testatur,

(M. aph. 30.) Ultra juvenilem aetatem propter
Atis, inquit, Asthmata, Pleuritides, Peri-
pneumonia, Letbargi, Phrenitides, ardetes
Febris, diuturna alvi profluvia, Colera,
Difficultates intestinorum, Levitatesque eor-
undem, & haemorrhoides accidunt.

Quod autem, cum his Aphorismis con-
sistentem aetatem inter causas Letbargi
statuit, intelligi debeat ea consistens aetas,
quae iam inclinatur, patet satis ex Gal: in
Comment.

Febris, inquit, Letbargica fiunt
ex humore pituitoso in cerebro asser-
vato: qui prioribus quidem aetatibus par-
tior potius est, quam redundantior, in
senili vero aetate plurimus habetur, sed
propter aetatis frigiditatem febris non ac-
cendit. In quibus a. aetatis fervor &
vigor elanguescit, ejusmodi etiam abundat
humor, necdum frigidum corpus est. Haec
Aetatis Gal: At vero quinam sunt ij,

in quibus aetatis fervor & vigor elanguescit,
& necdum frigidum corpus est? Si qui
quidem consistentem aetatem agunt, sed iam
inclinantem: Consistens namque aetas, q̄
juventutem sequitur, proxime ad temperies
juventutis accedit, quae autem ad senectutem
abit, ejus quoque temperiem participat.

Inter causas evidentes remedia Phreni-
ticis nimis refrigerantia nimiumque hyp-
notica quoque relinquentis.

interna.

Causa hujus mali interna, humor pi-
tuitosus putrescens est, ut iam ex Galeno
probatum.

Sympt.

Signa

Signa diagnostica hujus mali ma-
xima ex parte in definitione quoque tradita
Sunt

Sunt autem haec. 1.º Febris continua & lenta. 2.º Somnus profundus & inevitabilis dormiendi necessitas. 3.º Omnium operationum principum imminutio. Quoniam Symptomatum causam si velimus: consulamus Gal: III. de loc. aff. 5.º

4.º Affec adde quod pulsus Lethargicorum similis Peripneumonicoz sit, magni tudine, imbecillitate, mollitudine; sed eoz tardior, rariorq; ac minus inaequalis, intermittens potius, quam intercurrentis, teste Gal: IV. de causi. puls: 13. Causas horum pulsuum videre licet eodem capite.

5.º Urina veluti iumentozum, crassa, turbida, pallida, propter pituita peccantis copias. Horum signozum si quis meminerit, poterit eorum interventu & Lethargum cognoscere, & faciliº ab alijs soporiferis affectibus distinguere.

Signa hunc affectum praesagientia sunt,

- 1.º Capitis gravitas. 2.º Pigritia ad motum.
 - 3.º Insignis proptensio ad somnum. 4.º Debita memoria & ratio. 5.º Tremor capitis. 6.º Dolor capitis continuus & gravans.
- Quibus si causa evidentes iam antea relata accedant, non parvam imminentis Lethargi suspicionem movent. Quam teste Celso III. 20. acutum hoc malum sit, & nisi succurrat, celeriter ingulet, ut medicus praenoscere possit, utrum evasurus sit aeger, nec no. si morbi & vizium comparationibus instituat necesse est. 11.º Et hoc sciat, ita dies VII Lethargicos utplurimum mori, quos si evaserint non parvam affulgere salutis spem. 111.º Tum & summi periculi mintus est Tremoris in Lethargo, ut et 11.º Viget morbo circa caput sudorem frigidum.

CURA

58. Diagnostica
1.º 11.º 111.º

11.º

11.º

Prognostica
imminentis,
1. 2. 3. 4.
5.
6.

Salutis & mortis.

1.
11.
111.º Hipp. III. de morb. p.
111.º VII. apud 21.
11.º

Hipp. III. de morb. p. 980. Lethargi quidem morbi constitutio eadem, q; & inflammatio nis Pulmonis, Peripneumonia dicta. Gravior tamen, etc.

CURATIO.

Cura

Ad curationem hujus mali quod attinet, Causa proximè evidentis præcedenda sunt: deinde etiam antecedentis continentisq; auferenda. utriusq; ista fiunt etiam atque etiam Symptomatis, Somni nimirum ratio habenda. De causis evidentibus dicemus, ubi ad victus rationem pervenerimus.

evidentis

Causa
anteced:

Causa antecedenti evacuantia, repellentia, repellentiaq; conveniunt. Nam ad rem videtur Gal: xiii. meth. med. ac. de quibus remedijs abundè satis dictum fuit in præcedentibus. Id nunc tantum investigabimus

Vena sect.

Object.

Utrum in hoc affectu conveniat Vena sectio. Eam Gal: d. l. manifestè præscribit. At utro, inquit quis, manifestè ante dictis ab humore pituitoso intemperitiam Cerebri frigidam humidamq; inducente, ejusq; substantiam diluente, eaq; simul putrescente Lethargum produci; quo pacto itaq; Vena sectio locum habere potest? Cum is humor neq; Vena sectione evacuari, neq; revelli possit. R. Causa antecedenti, non autem continenti adhiberi Vena sectionem. Cum itaq; in venis pituitosus frigidusq; magna copia continetur Sanguis, is majori quoq; copia versus cerebrum fertur, unde in Cerebro quoq; longe pituita copiosior generatur. Ei itaq; Vena sectio tanquam evacans et revellens adhibetur remedium. Idem quoq; de medicamentis repellentibus dicendum.

continenti

Causa continens, quo pacto, acriozibus Apoplegmatismis, Palati illitionibus, Sternutatorijs, Erviniis, resolyentibus discutientibusq; medicamentis, Setoue, Canturio, Cicutari,

Cucurbitulis collo adhibitis evacuanda sit, etiam ex superioribus abunde patet, præterquam quod in hoc affectu etiam ad Sinapismus tonso capite deveniendum.

Ea quoque, quæ præparandi pituitam facilitatem obtinent, aceto incoquendo, odorque eorum et vapores naribus recipiendi: Eadem præparantia per os quoque exhibenda, Postmodum pituitam præsentia subjungenda.

Sed a somno præcipue excitandi acri, his præsertim temporibus, quibus febris letissima est. Id quo pacto faciendum, eleganter Celsus. III. 20. Nos ægos quidam sibiinde excitare nituntur, ad motus his, per quæ sternutamenta evocant, et his quæ odore foedo movent, qualis est Pix, cruda, Lana succida, Piper, Veratrum, Castoreum, Acetum, Allium, Cæpa: Juxta etiam Galbanum incendunt, aut Pisos, aut Cozum cervinum. Si id non est, quodlibet aliud. Hæc. n. cum comburunt, odorem foetidum movent.

Quo pacto Opimiūm excitavit medicus videtur Horat. II Sat. 3.

Victus ratio tota attenuatus sit & incidens; Aër cubiculi alterius odoramentis ex Castoreo, Galbano, Pulegio, Thymo, similibusque.

Symptomatis

Diata.

DE MELANCHOLIA.

Melanchol:
Etymon.

Melancholia vox non uno sumitur si-
gnificatâ: Interdum enim pro ipso humore
melancholico, quarta massa sanguinea,
parte, quâ proprio ~~meda~~ ~~porio~~ ~~opus~~
succus melancholicus dicitur, humor nemp̄
frigidus & siccus, naturalis tamen & benignus,
sed crassus, faculentus & niger, sanguinis
mixtus ad corporis nutritionem: Interdum
pro humore seu potius excremento melanco-
lico a Lienē attracto: Interdum pro
affectu, de quo in presentiarum actu
sumus: Cui a causâ denominatio
tributa est. teste Gal: II. meth. med. 2.
III. de loc: aff: 7.

Est autem Melancholia delirium
sine febre, cum timore et moestitia, sine
causâ manifesta. teste Gal: II. de Sympt:
caus. 7. III. de loc: aff: 7. & Comm: ad
VI. ap. 23. Aeste quoq; ipse Hippocrate
VI. ap. 23. Si metus atq; moestitia,
ingit, longo tempore perseverent, me-
lancholicum est signum.

Cum autem per delirium definimus,
tanquam Symptoma definimus. Sed
ad quod Symptomatum genus referri debet?
Quod ad actionem laesam, & quidem depre-
vatam referendum sit hoc Symptoma-
us facultatis principis, non est quod in
dubium vocetur: At cum facultates prin-
cipis tres numerentur a Galeno: atque
ex eo probatum quoq; sit ante, cum de
Prentide ageremus, posse imaginationem
solam affici, ratiocinationem illa sola
idem ratiocinationem illa sola imagi-
nationem, posse utramq; simul laedi:
Quaritur & hoc, Utrum hic sola depravata
laedat

latur imaginatio, utrum vero sola
ratiocinatio, utrum utraq; simul?

Quod Imaginatio in hoc Symptomate de
pravate latur, patet satis ex Galeno

II de Sympt. caus. 7. Melancholica vero
delicia, inquit, multarum sunt speciearum,
ex corruptis scilicet speciearum imaginan
tionibus.

Quod tamen & ratiocinatio
in hoc affectu non raro quoq; depravetur,
ex quotidianis satis patet exemplis: imo
quoq; ex ipso Galeno, III de loc. affect. 7.

Quo loco cum dixisset, sub Melancholicas tunc
mor nunquam deserit, ita prater naturam
eis visa per imaginationem, non semper
eodem genere continentis. Subiicit tamen,
quosdam etiam alieno admodum atque
extraneo videbis animo, utpote qui
simul & mortem metuant, & tamen
mortem sibi consciscant.

Quo pacto
autem quispiam tam extraneo animo
esse potest sine rationis laesione? unde

Aviceenna III. sin. 1. tract. q. cap. 20.

definens melancholiam, eam dicit esse
mutationem existimationum & cogita
tionum a cursu naturali ad corruptionem
& ad timorem, &c.

Quamquam
non perpetuo utraq; latur: sed sola
interdum imaginatio, ratione satis pro
be officio suo fungente, imo ea, quae
imaginatio suggerit, deliramenta
melancholica esse iudicante.

Quum a. omne Symptoma a morbo
proficiscatur, quisnam est morbus pri
mario affecto cerebro, qui huius sympto
matis causa existit.

Ad quod quae
situm audiatur Gal: III. de loc. aff. 7.

Cras si humoris, qui in Cerebri substantia
abundat

u

abundant, interdum ei ut instrumentu
 tali, interdum ut similari parti nocent;
 cum enim meatus obstruuntur, ut in
 instrumentali: cum vero temperamentum
 alteratur, ut similari. Proinde
 totus hic sermo in fine in de vulgari
 morbo: praescriptus est. Melancholici
 magna ex parte Comitiali morbo af
 ficiuntur, & contra morbo Comitiali
 laborantes efficiunt Melancholici. Atque
 horum utrumlibet magis accidit, prout
 in hanc vel illam partem infirmitas
 repit: Si enim in Corpus Epileptici,
 si vero in mentem Melancholici red
 duntur. Hoc sermone quidem
 primum declaravit, quod non semper,
 sed magna ex parte horum affectionum
 alter in alterum transit: Quippe non
 solum melancholicus succus, verum etiam
 pituitosus morbum Comitalem com
 mittit. Igitur is, quem Melancho
 licus succus constituit, in Melancho
 liam transit: qui vero a Pituitoso
 partus est, in aliam affectionem, de
 qua paullo post dicturus sum, permittitur
 Melancholiam vero haec quae efficit.
 Altera vero Hippocratici sermonis pars,
 non paruum contemplandi locum deside
 rat, Quippe cum anima sit aut tem
 peramentum activarum qualitatum,
 aut ab ipsarum temperamento alteretur,
 Bilem, cum cerebro veluti parti instru
 mentali nocet, ad cerebri corpus con
 verti ait, id quod in obstructionibus
 fieri constat: cum vero temperamentum
 mutando, ei ut similari nocet, ad
 mentem eam referre dicit.

Locus

69.

Locus Galeni elegans, ex quo luce
meridiana clarius patet, morbum ex
quo melancholica Symptomata oriuntur,
intemperiem esse: Sed qualem? Non
cuius id ipsum eodem Cap: Galen: verbis
precedentibus: Si in praesentia non obli-
viscamur, pituitosos quidem eos non
minare, cum simpliciter ita dicimus, in
quibus frigiditas humiditasque, Melan-
cholicos vero in quibus siccitas atque
frigiditas dominatur.

Symptomatum itaque melancholicorum
causam statuit Galenus intemperiem
frigidam siccamque ipsius Cerebri, si ca-
pit primario laboret affectu.

Atque cum metus & maestitia si
longo tempore perseverent, Melanchol-
icum sit signum: Quiritur quo pacto
humor melancholicus istorum Sympto-
matum causa existat, utrum sua in-
temperie, an vero atro suo colore? Gal:
III. de loc: affect: 7. manifestissimis verbis
asserit atro suo colore melancholicum siccum
duo ista Symptomata excitare: eadem ratione
quemadmodum tenebrae externae timorem
tristitiamque homini inestitunt, idem asserit
Avicenna loco antea citato.

Excutienda nobis nunc ea controver-
sia est, utrum metus & maestitia in
melancholicis ab atro humoris melancholici
oriantur colore, nec ne? Diximus Gal:
II de Sympt: caus: 7. et III de loc: affect: 7.
manifeste id ipsum asserere. Contra q.
Galenii opinionem disputat Avicenna, cuius
argumenta videantur apud neotericos; ut
Nassari: H. Mercuriali: ceterosque. Argumta

Argumentis ipsius respondent Galeni men-
tem non satis præcipi ab Averroë: ac
proinde Galeni mentem explicant hac
ratione, quod cum spiritus animales
instrumentum sint ipsius anime ad fun-
ctionis ipsius præagendas, & puri, limpidi,
non autem turbidi, nigriq; esse debeant:
ac proinde hinc melancholicorum sequi
metum & tristitiam; quod nigrities hu-
moris melancholici contaminet & obscu-
ret puritatem & splendorem spiritus ani-
malis. Verum quo pacto hæc duo
Symptomata nigritiem humoris melan-
cholici sequantur, non satis video, quan-
tumvis explicare conentur auctores Ga-
leni mentem. Certum enim est actionis
lassionem Symptoma esse; Symptoma .a.
sequi morbum eadem ratione, qua umbra
corpus: præterea causam morbi non la-
des actionem, nisi interventu ipsius medi-
ca cum vera sint, quo pacto nigrities
humoris melancholici contaminans spiritus
animales horum Symptomatum cau-
sa existet: cum ex ipso Galeno clarissimo
monstratum sit, morbum, quem melan-
cholica sequuntur Symptomata, intemp-
em cerebri frigidam siccamq; esse, in-
ductam ab humore melancholico, non
quatenus niger est, sed quatenus frigi-
dus siccusq;. Statuendum itaq;
potius videtur ab intemperie frigida
siccaq; hæc Symptomata produci, quam
ab atro huius humoris colore.

DIFFERENTIA.

Præcipua Melancholia differentia ea
est, qua desinitur a loco primario affe-
ctu, cuius meminit Gal: III. de loc: aff: 7.
Statu

statuitq3 tres esse Melancholia species;
 Prima, qua Sanguine, qui est in toto
 corpore nova vacante, solus sanguis q
 in cerebrum est, melancholicus redditur.

Secunda, in qua Sanguine universo,
 qui est in venis, reddito melancholico
 cerebrum quoq3 in consensum trahitur.

Tertia in qua non a toto corpore,
 humor melancholicus, sed ab Hypochondrijs
 vapores melancholici versus caput feruntur.

Innumera possent statui Melancholiae
 differentiae, pro varietate ipsius imaginatio-
 tionis laesionis: namq3, ut Galenus loquitur
U. de Sympt. caus. 7. Melancholica delicia
 multarum sunt specierum; ex corruptis sc.
 speciatim imaginationibus: Sed cum visa
 illa admodum variant, nihilq3 ad curatio-
 nem faciant, eas differentias recensere
 non admodum est necesse.

Solent et differentiae huius affectus re-
 censeari a magnitudine eius desumptae: In
 alijs enim sola imaginatio, in alijs cum
 imaginatione ratio quoq3 laeditur.

CAUSSAE.

Ad Causas quod attinet, eo sunt aut
 Externae seu Evidentes, aut Internae.

Evidentes qui videre volet, elegantes
 eas descriptas videat apud Fren. II. Pathol.
6. qua hic transcribere non est necesse.

At vero, inquit quis, Fernelius eo loco
 Ictus et Cor frigidum sicutq3 Melanchou-
 lia statuit causam, cum tamen Galenus
 asserat Comment. III. ad III. Epid. text. 70.
 Quibus multus et calidus sanguis generatur,
 prompte in melancholicorum humorum
 has vitium

Causae,

Externae,

Object.

hos utriusque devinire. Et III. de loc. aff. 7. "
agens de causis melancholia primaria "
fieri huiusmodi melancholia speciem afo "
fecto prius calidis dispositionibus cerebri, "
aut estivatione, aut phlegmonosa passio "
one, aut etiam Phrenitide, interdum "
vero a sollicitudine, maestitia cum vigi "
lyis.

Ag. Respondemus causas melan "
ebolia esse duplices, aut per se, aut per "
accidens: Per se cum melancholia hui "
mor frigidus siccusque sit, cum quoque sui "
per se, gida siccaque partium intemperies produ "
cat necesse est. Per accidens, cum "
per accid. consumpta propter calidam partium "
dispositionem humorum humiditate, "
simul quoque humorum calor immittitur, "
relinquiturque tandem humor frigidus "
siccusque: Hoc est quod Galenus, dicit, "
Com. 3. in III. Epid. Sect. 71. deustam di "
utramque crassam materiam in me "
melancholicum transisse excrementum. "
Unde mirum inter neotericos esse, qui "
asserant generantes causas internas "
melancholia semper esse calcfacientes, "
ut Hepatis, Cordis, totius Corporis, Ven "
triculi, Capitisque caliditatem.

Interna. Causa Interna est ipse humor "
aut vapor melancholicus.

Humor .a. vel in ipso Cerebro gene "
ratur, ob causas jam dictas ex Galeno, "
aut ex ipsis venis Cerebri communicatur. "
in ijs autem copiosior continetur is humor "
ob causas evidentes jam relatas.

Quod si .a. crassus hic humor misen "
terij vascula, partesque in Hypochondrijs "
conten

contentas obstent; tñm ex ijs locis
vapores sicut melancholici cretus cere
brum fruntia, idq non aliter, ac si hñm
melancholicis in cerebro contineretur,
afficiunt.

SIGNA.

Signa
diagnostica

Signa hñus affectus diagnostica
in definitione a nobis tradita quocq sunt,
hoc est metus et tristitia sine causa
manifesta. Idq ex vi. aph. Hipp: 23.

u
u

Si metus atq tristitia longo temporis
perseverent, melancholicus est signum.

Sed cum ad curationem omnino ne
cessarium sit scire, utrum Melancholia
sit primaria, num totius corporis vitio
fiat, an vero Hypochondriaca sit: Quibz
ha species signis distinguuntur? Docet id
ipsum abunde Galen. III. de loc. affect: 7.
qui videats.

Reliquaq signa vii
deantz apud Frencl: d. l. peccante ni
mirum in toto corpore melancholia.

Prognostica

Ad Prognostica quod attinet.

I. Illi ad hoc malum proclives sunt, in
quibus causa, quas melancholicum hu
morem producere diximus, apparent.

II. Melancholia primaria facili aut
in Convulsionem, Epilepsiam, Apoplex
iam, aut Maniam mutatur.

III. Si melancholicis Hemorrhoides aut
varices supervenerint, solvitur malum.

IV. Invetrata melancholia difficillimo
curatur.

CURATIO.

Uti methodice melancholia curats,
ab affectu ipso indicatio desumenda.

Affectus

I.

II.

III.

VI. aph. 21.

IV.

Affectus tria comprehendit, morbum,
 morbi causam, & Symptoma.

A causae ablatione incipienda est
 curatio, Evidentes quo pacto tolli
 debeant, tunc dicemus, cum quana vicij
 ratio in hoc malo observanda sit di-
 cemus.

Cum a. tres melancholia sint diffi-
 ferentia,

